

ც ი ს კ ა ნ ი .

საქართველოს
ქანთული

ს ი ტ ვ გ ე კ ე ო თ ა

სურნალი

საქართველოს სახელმწიფო

1852 წელს

საქართველოს

საქართველოს

ნ. 8.

დაბეჭდვის ნება აქვს.

ამსახით, რომელ შემდეგ დაბეჭდვისა წაჭმოდ-
გონილ იყოს ცენსურის კომიტეტი დაწესებული რიცხვი
ეკუმენიანთა.

ტფილისს. აგვისტოს 1 ს. დღეს. 1852 წელს.
ქართულის ცენსურის თანამდებობის ადმინისტრაციული მდ.
ალექსევი.

სტამბასა შინა თ. გ. უჩინთავისა.

5466

ქართული სიტყვიერებითა
უ უ ნ ა ლ ი .

ქართული ლექსთ-თხზულება

1.

უწეალოვ სიუჭარულო წათ მკოდე ესდენ პნელად,
წისთჳსა მუავ მდეწაღი საუკუნოდ მკვნესელად,
წად მიჩვენე უჭუნება გულის დასატყუჭუნელად,
სახე სხუნათა სახეთა შობილი დამჩაგვრელად,

ვაცა მასი იხმარენ მშვილდი ჩემად საწყულელად,
რ დიდელნი ღესულნი საკუდავად განსაფხურელად,

გმნულთა მათ მახილთა ესე რა ჰსწირვებიან,
უოველნი მათგან კოდინნი მათვე ემსჭვალეიან,
გულა მიწულეს გმნობანიც სრულად მათკენ რბიან
ესე რაზმცა ჰსწიურთ სისხლი რაზომსაცა ვნებიან,
თვთ გონებაც მათ მიხდევს ვამ რჩომილსა ხელად,

მათ მოსისხლეოა ჩემთა, ოდეს განვიცდი თვალთ,
მივზიდულვარ მათდამი უხალავისა ძალით,
ხან აღმიტაცებს თრთოლვად, ხან შიავი ცნობა მუაწით,
ხან უძრავად ვიდუმარებ დავიწვი ცეცხლის ალით,
ახვარდა მაჭურს სიტოცხლის ნიშნად შესამცნებულად.

ოდეს ვმოწავ მას მიზეზს ჩემასა ვალალების,
სოფელი მჩანს სამარედ სადგურად ოდენ მკუდრების,
ვრბი დამსდევენ დასეხი სევდისა მწუხარების,
მსვე საგანს ვემიებ გარნა ვერსადა მხედების,
სულთქმა ქუხს ჰსწვიმენ ცრემლინი დღე შემექნების ბნელად,

ბედნიერნი ზაბუგნი თუ გსურდესთ დატყა გულთა,
 ეკრძაღერით ვაწდ ზამბახთ საწოხედ აღზაწდულთა,
 თუაწა თუთავე თქუ მნთა მათ მიერ მიზიდულთა,
 ძაღუქსთ მონად ქმნად თქუ მნი ვითა ტუქ მთა მისუღუ-
 ლთა,
 ჯედაწ გისხნით ჩივილი გინდა სხდეთ ჩემებ მთქმუ-
 ლად.

თ. ა. ჳ.

2.

შენთან აწსგული მნათობო ვიუო სადგინა,
 გინა ვის ვსჭგრეცდე მნათობო შენ მიდგ თვალ წინა,
 ან მე ვითაწ მჭინდეს შენს მტკიუობს ესრეთი თმობა,
 ან შენ წად გიკუიწდეს ჩემს მტნობს ჩემგან ეს გწმნობა,

ოდეს დივილი მნათობო გან ვაძობს ლაღთა,
 მანგაწიგთ ეჭგრეცელთ მნათობო ვეშუწვი თვალთა,
 ან მე ვითაწ მჭინდეს. . .

წოს საწოს წხევა მნათობო წაწმო გიდგების,
 ტნობა მეღუვის მნათობო ოხუწა ხშიწდების,
 ან მე ვითაწ მჭინდეს. . .

ბროლის ფიტონის მნათობო მახელეხ ცნობა,
მოძკლას ძებნამან მნათობო ზ სად ანს ზოვნა,
ან მე ვითარ მჭინდეს. . .

ან ანქვი ზეცობილს მნათობო თუ წასა ჰეგედნი,
სურვილსა მისსა მნათობო ვერ ეჩნის ხეცდნი,
ან მე ვითარ მჭინდეს. . . .

თ. ა. ჳ.

3.

ქამნი წბიან შენცა მელტვი ჳი სულგობელო საყუანელო,
წოს მოძიხვალ წოს დამატკობ ევა წამო სანატრელო,
—ბაგე ვანდო ნამით სველო, სულანელთა გამომსუნთქ-
მელო

შუქმან შენმა განმანათლოს ჳი სხეცავო ზამბახ-ველო,

ტრემლინი ჩემნი ანს გულისად ვენას აკლებს ძადსა წვისას,
ესე ცუცხლი ვერვინ აქლოს ანთუ შენვე ადაგზნებელო,
ბაგე ვანდო. . .

შხეს მიხედე მანად დილით ტრემლს ვით უშრობს მდე-

ლოთ სხივით
დილა ჩემი წოს გათქმევს შინაობადნო ზნათელა,
ბაგე ვაწდო. . . .

თვალნო წაწომს ღვწიდე ცქეღთა გმწთებს მისთა ვეწ
მჭვრეცელთა,
გონებათ შენ წად შმაგობ მისგან განუშორებულა,
ბაგე ვაწდო. . . .

გაქვს ნამდვილი ცრფიანება, მოშორებით აწ განქება,
წაწომც მელტვი უფრო გეცრფი სახიდეკელად სასურველო,
ბაგე ვაწდო. . . .

საუკუნოდ გინდ მწრობილი, უწაღოდ გგვრე დე კოდელი
ტან ჯვისათჳს ვინ გქქუას შაბაშ, თჳთ განსაჯე უღმობ
ბელო,
ბაგე ვაწდო. . . .

ესდენ სულთქმა ესდენ ვანი, ესდენ ოხწვა ზ მოთქმანი,
თუმცა გესმა წად აწ მეტევი გიგბენ კმანა ზღუემენ
ხელო,

სტაქენებს ზე ამბობდა თავისთვის. . . საქან—ალი!
„ უთუოთ მაჭხმადს, ანაჭაგის მთაზე თხლე შეხვედ
ნა, აუკმაღალამს ყუჩძინის წვერის სმა მანთლ მადიდუ
ბელთათვს. სწორე ვითხნა, თითო იმისი წვეთი, ასეთ
ცაზღა, თითქო ანგელთხეს სხანაჟის ცრემლები ჩ
უსხამთ მინაში. ანა ერთი სტაქანიც გადაჭკან, ამლათ
ბეგო? გული შერი ბურთავით სუხუქათ ზეადან მოუტუ
ნდეუა ღვიანოს. იცა რა სამდეკა თქვა ღვიანთხედ ჭაჭი
ზმა!

—, მითოქ შერე იცა? თავ ნუ მაწყენ, ჩემო საქან—აღ
ოვ, შერის ლახდანდაწობით, ნურც სადას ზე ჭაჭიზის
სახელის ხსენებით.

დიდი რამ საქმეა! ეს ხუმრობა, რომ ჩეი მოგონა
ლიც იყუშს, საყუჩე ხომ ან ანის, ყუჩში გაგეუაროს ეგ
კანგა, რომცა შერ მოჭყუვა ზღაპარს მეფა სულთანეთა
ზე, ზინში შეიქცქენა, თითქო ის მეორე იყო, რომე
ლიც ცეცხლსა ჭყლამაშია ზე ებიდან გამოუღველ ლე
ნტებს ახვედა. შერ სიუვანული გაუბედებს, ზე მე ღო
ნის ღვიანო: ამაში ქვითები ვანთ! ანა ერთი, რუსების
სადღეგქელა!“

—, წატომ აგკე შეგიყვანდა შენ ეს რუსები!.. ,, ესა
თქუა უფრო კარგი არ არის, შენ წათ შეიძულე ესენი?..
—, იძიტომ, რომ ახლა დაახლოებით გავიცან. ჭსწორე
გითხნა ვეწაფრით ვეწა ჭსჯობიან ჩუჭნ თათრებს, სა-
რგებლობის მოყვარე ეგენიც არიან, ერთი ერთმანეთის
მოჯობრეები; მათ მტონანრებაზე რომ თქმა არ უნდა. ცო-
ტა ხანია წაც აქაუნი მუღობულები არიან, აბა რა ჭქმნ-
ეს გეთილი, რა მუაწი რჯული დადგეს, რა სასარგებლო
ჩუჭულება შემოიტანეს, რა გვასწავლეს, რა გააკეთეს.
ან რა ააშენეს საკვარკელი! გეწხოვსკიმ მასწავლა დამა-
ნახვა ნაკლულოვანება ჩუჭნის ხალხისა, მაგრამ იმას-
თან დავინახე, ეგრეთვე ნაკლულოვანება რუსებისა, რომ
მელთაც უფრო არ მიეცევა, წადგან იმათ იტიან სასა-
რგებლო საქმე, გაზდილან გეთილ მაგალითზე, ჭ აქ,
თითქო დავიწეებით თავანთი დანიშნულება, თავისი
მოქმედი ბუნება ეგენიც მდაბალნი არიან ვითარცა შინუ-
ტყვნი.

,, იმედი მაქუს მაგ წიტხუში ვერხოვსკის არ აგდებს!..

—, ეგ არა ჭ სხვებიც არიან საანგარშიშო ცოტა მოგ-
როვდება მაგრამ მაგისტანანი მერე ბეკრნი არიან!..

„ ან გელმსებიც ვიცით წაუერთია, ამაღლათ-ბეგო, მაგწამ
სწორე გითხნა, ვეწხოვსკი სადღოცაჲ კაცია თაჲის სი-
მანთლისა, სიკეთისათჲს, აბა თუ ან უნთი თათანი იტ-
ყვას, მაგის უწიგობას? . . . ან უნთი სადღათია, რომ
მაგისთჲს სული ან გაიდოს? . . . ანდულ-დამიდ! დკ-
ნო კიდევ! ხა! ვეწხოვსკის სადღეგებლო იყოს!“

— ხელი აიდუ, მე ეხლა მასჲმადის სადღეგებლოსაც ან
დავლევ!

„ თუ შენი გული ისე შავი ან ანის, რომონათაც სუ-
ლთანეცას თვალები, ხომ უსათუოთ დაღევ ვეწხოვსკის
სადღეგებლოს. თუნდა წითელ წყლს დაწებდის შა-
დიდების ახუნდიც აქ იყოს, თუნდა წაც იმამები ზე შიხე
ბო ანიან მე მგონი კი ანა ლოკვდენ გაგლეჯდენ მა-
გისთანა რჯულის შეგინებაზე! „

— „ ან დავლევ მეთქი, გეუბნები. “

„ გამიგონე, ამაღლათ! მე შენი გულისათჲს მზა ვან და-
ვათრო ეშმაკო ჩემის სისხლით, ზე შენკი ჩემი გულისა-
თჲს ან გინდა უნთი სტაქანი დვანო დალიო? “

— „ ესე იგი ეხლა ან დავლევ; ზე ამისთჲს ან დავლევ,
რომ ან მინდა, ზე იმისთჲს ან მინდა, რომ სისხლი უო-

ფინოთაც მიღუფს როგორც დაუმდგარი ბოზა...
— „ტყუალი მიხეხებია! დალევის ხამევი ანა ვანთ, ზე
ანტ მანტო ეხლა გვადუფს სისხლი. . . შენ ესა ჭსთქ-
ჭა, ის ანა ჭსჯობია, რომ მოლოკოვნისზე გაჭავრებული
ხან?,,

— ძალიან გაჭავრებული ვარ!

„ან შეიძლება შევიტყო, რაზე?,,

— „ბევრს რაზედმე. დიდი ხანია რაც დაიწყო გარეგან
საწამლავის წვეთ წვეთად მეგობრობის თაფლში. . . .
გადეც დამალვიანა წვეთით ზე გადმოვიდა ფიანლით. მე
მშულს ძალიან ნახევარზე თბილი მეგობრები! ჩემკახე ძა-
ლიან იაფია, ანტ დანტიგებაზე ანის ძვირი, ესე იგი, უგ-
ულაზე, რაც ანაფერი შრომათ ან უდარს,,
„მივხვდი! მივხვდი! უთყოთ ავანიაში ან გაგიშო შე-
ნა?,,

— „შენ უნდა ჩემი გულის ზატრონი ყოფილიყავ ზე მას
შინ მიხვდებოდე რაც ძნელი გასაგონი იყო უარის თქმა,
რამთენს ხანი მატყუა ზე ბოლოს თვთ უკანასკნელი თხი-
ჯნა ან შეისმინა შეიუსრა, როგორათაც მინის ყალიონი
მტკნად განდაქცია, სასურჭული იმედები.

თუ ახმედ-ხანი ან დაღბილებულიყო, ან გამოგზავნიდა
მე შემოსთვლიდა, რომ ჩემი ნახვა სურს, მე ან უნდა
წავიდე, ან უნდა მივუწინამდე სულთან გტასკენ? „

„ შენი თავი იფიქრე იმის ალღვს მერე თქვი, თუ შე-
ნც ისე ან გაიქცეოდი! „

— „, ანას ფროს. იმაჟ თავით ვიტყოდი!

ამალათ! ჩემგან შემწეობას ნუკანს მოუღი! ან ახლას ვი-
თხოვ თუ, მაგისგან შემწეობას: ხოლოთ იმასა ვთხოვ
ჩემ საქმეში ნუ ერევა, მაინც ან იშლის ჩემ სისაწყლის
მხეს ეფარება, გაწმუნებ, რომ მონაწილეობით ჭსნადის,
რომ შექმნივსათვის სისაწყლებო იქნება! . . . ეს სხუა
ანაუენი, ის ანის რომ ხან გს მასმევს უნდა დამაძინოს
მაგითი?

„, ანას, შეგობანო. . . . რომ კიდევ აგრეც იყო, ბა-
ნუს იმისთვის გასმევს, რომ გონათაც კაცს სატვიკანის
მატრონს მ უნდოდეთ იმ დაჭრილობის მოწინა. შენ
მატრო შენს სიყვარულს ჭვიქრობ, ვერხოვსკი კი თავის
თავისა მ შენს, მატროსნებას უფოხილდევა, ან
უნდა რომ ჩიქი რომ მოეცხოს, ხომ იცო წაენთი მტენი
გახვევით. დამიჯერე მე, რომ უსათუოთ მოგაწინებს შე

ნას სტაკივანდინ, როგორც უნდა იყოს,
—, ვინ ეხვეწება ჩემ მოწიერას? ეს დავითური ავაცუოა
ფობაა, სიუჟანული, ჩემი ნეტარებაა, ვინც იმას წაწმტა
ცებს, თუნდა გული ამამგლიჯონ ერთაა, წავქნა რომ
ჩემმა გულმა ბაბაბანზე დაკუნა ან იცის?..

ამ დროს ერთი, უცნობი თათარი შევიდა კანკაში,
ეჭვიანის თვალთ შიხედ მოიხედა, ზე მძიშეთ თავის და
ხნით ამალათს დაუწყო წინ, ქოშები. აზიურს ჩუჭულეს
ბაზე ნიშნად, რომ საიდუმლო გასაღამაკები ქქონდა
ჭამე. ამალათი მიხედა, თავი დაუქნია ზე ოწრივ კარზე გა
ვიდნენ. ბნელოდა, ცუცხლები ქქრებოდა, ზე შოწს ეს
წაულების ცუფი იყო გაშლილი., აქ მითხან შენს მეტი
ანაჟინ ანის, „ უთხან ამალათ თათარს., ვინ ხან ან
წა გინდა?..“

—, სახელათ სამით მქუიან. დერბენდელი ვან, სუნის
რჭულისა, ზე ეხლა თათრების ცხენოსან ჯანში გამახუ
რებ, ჩემი აქ მოსვლა უფრო შერთვს ანის სასანგებლო,
მანამ ჩემთვს. . . შავანდენს მთები უყვანს!

ამალათ ამ სიტყუასზე შეკრთა, ზე ეჭვიანის სახით შე
ხედა გამოგზავნილს კაცს: ეს იყო მინობის ლექსი, რომ

შლისაც თავი დააწყო ადრევე სულთან-ახმეტმა., მთე-
ბი როგორ სავაძეველი ან არის! . . . მიუგო მან., მთ-
აში ბევრი ბატონებია აწივისათვის, ბევრი ვერც ხელის
ქატივსათვის“

—, ზ ხან ვლდებოც გმიწისათვის.—.—.—, ამაღათმა ხე-
ლი წასტაცა მოციქულს., წასაიქს სულთან-ახმეტ-ხანი?
საჩქაროთ ჭეითხა.

„ წა ამბავი მამიტანე. დიდი ხანია რაც იმისი ხიზანი
ნახე? „

—, მასუბი კი ან უნდა მოგცე, მე იმიტომ ვან გამოს-
გზავნილი, უნდა გკითხო გამამყვები თუ არა?“

„, სადა, რისთვის?“

—, ხო იცო ვინც მე გამამგზავნა; ეგ საკმაოა თუ იმას
ან ვწმუნები, რუც მე მეწმუნები! მაგაზედ ანი და-
მოკიდებული შერი ნება ზ ჩემი სატეგელობა. და მე რა-
ზე გავყო თოკში თავი, ხვალაც შევატყობინებ ხანსა,
რომ ამაღათ ბეგი ვეწა ჭბეღამს ლაგინიდან გამოს-
ქლას!“

თათარმა მიაგნო ძაღდჟს. ამაყი ამაღათ ეერთო-
საჭარ—ალი!“ დაიძახა მადლა.

საჭაბ-ადი საჩქაროთ გამოვარდა კარზე.

„უბანე შენთვის ჭ ჩემთვის რატუნდა უჩანასკნელი იყო
ოს ცხენები, ჭ ამასთან ზოლოჯინის შეატყობინე რომ-
✓ წავიდე ცეპ გარეთ მინდვრის გასახსრეკათ; ავასაკი ხომ
ანაჟინ ენანება უაწაულს. თოფი ჭ ხმალი, ჩქარა.“

ცხენები მოჭგვარეს; თათარიც თავის ცხენს მოახტა,
რომელიც იქავ ება, ჭ სამთავ ცუბისაკენ გასწიეს უთხო-
ნეს ბაროლი ჭ ოტხიჯი, ჭ რა გასცდენ საიდუმლო ეა-
წაულებს, მარცხნივ ჩქარა აზენის ნაზინისაკენ დაუხვი-
ეს.

საჭაბ-ადი, რომელიც აწა სიამოვნებით გვეუაწა
ბუთილკას, ბუტბუტებდა ბნელა ღამეზე, ბუჩქთა ჭ ხევე-
ბზე, ძალიან ანხლობდა ამაღათის ახლო მიმავალი, რა
ნახა რომ აწაჟინ დაიწყო ღაზანაკი, ბოლოს თითონ გა-
ბედა,

„ნატარი დავაყარე მაგ ბელადის თავს?“ ჭსოქუა მან.

„ვინ იტის სად ეშმაკებში მიუეუვართ ჭ სად მიგვიუვა-
ნს! იქნება კიდევ მიგვიიდოს, ვისმე ლეკსა, ზომატებუ-
ლი თავის დასასხნელი ფასის გულისათვის. . . . მე მაგი-
სთანა ელმებისა აწა მწამსა!“,

—, მე ჰსწოწე თვალეზიანისაც ანა მწამსნა მიუგო ამა-
ლათმა.,, მაგნამ ეს ელასი მეგობრის გამოგზავნილია ან
გვიდალატებს!..

„ თუ მაგისთანა იფიქნა ჩამე, ნიწჷმლსაჲე განუწუნე-
ბასე, რესვივით გაგანობ. შენ ეი, მეგობარო!,, ღაუყვი-
ნა საქარ—ალიმ წინა გამძლომელს. ჯინების მეფეს თა-
გსა ვფიცამ, შენ უთუოთ, ნიწობა შეგიკნამს შეპკებთან,
რომ ჩემი ჩობის ბანთები შემამაგლიჯოს. ამასე მეტი გა-
ნიერი გზა ვერ იპოვნე? მე ჰსწოწე გითხნა, ხობობი ანა
ვან ზე ანცე შელა!,,

ბელადი შედგა.— „წეშმანიტათ, რომ შენისთან-
ნებიერი ძალიან შორს წამოვიყვანე,“ აქ დანჩი ცხენე-
ბს უყურე, მანამ მე ზე ამალათი მივიდლოდეთ სადაც ალა-
ბია.

„ იქნება მანთლა წახვიდე მარტო ტყეში, ამისთანა შე-
ჩვენებულ კაცთან?,, წასჩუწილა საქარ—ალიმ ამალათ-
ის.

„ ესე იგი, შენ გეშინიან უნემოთ მარტო დანჩენა?,,
მიუგო ამალათმა, ამასთან ჩამობტა ცხენიდან ზე სადაჲე
მისცა.— „ რუ მოიწყენ, საყუწარელა. ებასე გელესა

შე ტუჩებს გუქმის, როგორ იმდენიან?..

—, დემეტომა ჰქმნას, რომ შენ ძველებს ან ვისხნიდე იმ
მგალობლებისგან!.. ჰსთქვა საჭარ—აღიმ. გაიყარნენ.
სამითმა ამაღათ წაიყვანა ძემკვანრებში წყლის ნახინს, ჰ
ნა გაიარეს ნახევარ ვენსი, ქუჭბანსა ადაგსა მერე თა
ჰქუჭ დაუხვიეს. დიდის შიშით ძლივ მიყოფხამდენ ნა
გლეჯ ფრიალახე; ბალახებს მოჭიდებთ, ბოლოს ამი
სთანა გაჭიჭიულ გზის შემდეგ, დემეტენ ჰ შევიდ
ნენ ერთს ზატარა ხერხელში წყლის ზინდანიჩ, ჩქარი
შინანისაგან იყო გამოგლეჯილი, რომელიც ეხლა და
მშნალიყო დატრეხილი წუჭთები ჭინისა, ჰ გვარჯი
ლასი ბწყინამდენ ცეცხლისაგან, რომელიც შუაში ენ
თო. გუთხეში წყა ნახადზე, სულთან-ახმედ-ხანი, ჰ მტ
ყოზოდა, მოუთმენელად ელოდა მანამ ამაღათ კოძლში
განჩეკდა, რომელიც ტრიალებდა ხერხელში. ფეხზე აყუ
ნებული თოფი მუხლზე ედო; ქუდის ბოჭკო უფრიალე
ბდა ქანისგან. წამოდგა იგი, როდესაც ამაღათ-ბეგო
მივარდა მოკითხვისათვის.

„ მოხარული ვარ, რომ შენა გხედავი!.. უთხრა მან ხუ
ლის ბოჭკოვით ჰსტუმარს; „ მოხარული ვარ, ჰ ანა გმარ

ლამ იმ გმინობას, რომელიც დასამალავი ან არის. ცუხ
ილათაც ან ჩაგყავ მახეში ფუხი ზე ცუხილათ ან შეგა
წუხე შენ. დაჯე, ამაღათ ზე განვსაჯოთ დიდი საქე.

—, ჩემოჯს არის დიდი; სულთან-ახმედ ხანო?

„ოთავესათჯს. მე ზე მამაშენი მეჭურჭლეთა
ყავით; ის დროც იყო როცა შენც ჩემს
ლიდი. . . .“

—, მარტო მთვლიდი? . . .

„ანა, შენ ჰსწოწეთაც იყავ, ზე აქამდინაც იქმნებოდი
თუ ჩემსში ან გარეუღიყო ბოლოცი ვერხოვსჯი.“

—, შენ იმას ვერ იცნობ, ხანო.“

„ანამც თუ მე, შენ თითონაც მალე იცნობ მოდი იქი
დან დავიწყოთ, რაიცა შეეხება სულთანეთას. ამაღათ,
შენ კარგათ იცი, რომ დიდხან იმისი გაუთხოვრობა ან
იქნება. ჩემის სახლისთჯს. უზატყრობა იქნებოდა, ზე
ვერ დაგვიმალავ რომ ან გითხნა თხოულობენ იმას.“

თითქმის არიყო, რომ გუული ან ამოვანდა ამაღათს;
დიდხან ვერ მოვიდა გონჯბას. ბოლოს აკანკალეულის
ხმით ჰკითხა: „ვინა ჰბელამს დანიშვნას!“

„მეორე შვილი შამხალისა ჰბეჯულ მუსეღლინი, შენ შე“

მდგომ. უოჟშლ მათის დაგა დანაბაზე, თავის ჩამამა-
ვლობით მომეცეული დანხება აქუს. . .

—, ჩემ შემდეგ? ჩემ შემდეგ? დაიუვიანა აჩქარეულმა
ბეგმა, ადნთებულმა სიანჩხლით. — მე ხომ ან მომეცედა-
რვან? — ჩემი სახსენებელიც გაწყდა მეგობართ შუა?

,, ანც შენ ხან დავიწეული, ანც თათონ მეგობრო-
ბა, მოკლეებულა, ჩემს გულში მანც: მაგნამ განსაჯე
ჭეშმარიტათ, ამაღათო, ისრე როგონათაც მე შენთ-
გულწრფელათა ვან. დაივიწე რომ შენსავე საქმეში შე-
ნვე ხან მსაჯული ზ ისე ჰქენ სამართალი როგონ მოვან
ხდინო? შენ რუსების მოშორება ან შეგიძლიან ზ მე იმა-
თი შეწიგება. . . .

—, შენ მხოლოთ ისურვე, მხოლოდ ერთი სიტყუა ჰს-
თქუა, უოველივე დავიწეებას მიეცემა, უჟშლასვე გა-
მაციებენ! მაგაზე მე გიდგევან თავდებათ, ჩემს თავს ამ
იდა, მაციოსანი სიტყვით განწმუნებ გეწხოვსკი
გზთხელ ან დამხინდა თავის შემწეობას. საკუთანი შენის
შემატებისათვს, მუდროებისათვს ავარელთა, ბედნიერე-
ბისათვს შენის ქალისა ზ ჩემის ნეტარებისათვს, გეგუ-
დრვბა: შეწიგების თანახმა შეიქენ, დამშვიდდი, ყველა

დავიწყებას მიეცემა, ადრინდელი უოჭ ცლივე დაგინებუ-
ნდება?,,

„ ძალიან ბევრს კისრულობ, წინდაუხედაო ჭაბუკო,,
სხვის ჰატიობას, სხვის სიტოცხლეს! . . . შენკი დაწქ
მუნებული ხარ საკუთარ შენ სიტოცხლესე, საკუთარს შე-
ნს თავისუფლებასე?“,

—,, ვისთვის და საჭიროა, ჩემი საწყალი სიტოცხლე!
ვისთვის და სადინდელია თავის უფლება, რომელსაც მე
ანათ ვაკვებ?

„ ვისთვის? და უმაწვილი ხარ, უმაწვილი! რატომ შენ არა
ფიქრობ, მიკვირს, რომ შამხალს მუუდროებით ანა სძი-
ნამს რომელმაც იტის ზედ მიწევრით, რომ შენა ხარ ნა-
მდვილი შემკუიდრე დადის შამხალობისა, ზე მიდებუდი
კანგათ წუსების მანთებლობისგან!,,

—,, იმის მეგობრობის იმედი მე არსდ მქონია, ზე ანც
იმის მტელობისა მეშინიან.

„ ნუ გეშინება, მაგვამ ნუცტ აგწე მეტათ ჭსჯი. ანო-
ცი, რომ იმისგან გაგზავნილმა კაცმა უმლოლოვთან, ურ-
თი მინუტი დაიგვიანა, რომელიც ჭსთხოვდა, რომ შენ-
თვის არ ემაცებინათ, ზე მოეკადით როგორათაც მუხას

ნათი! ადრევე ან დაგზოგამდა ზე უნდოდა მოკუქლა; ის კოცნით, თუ შესძლებიყო, მაგრამ ეხლა, როდესაც იმას გაუგზავნე თავისი ქალი, ადრე მაღამს შენს მტკნობას.,,
—, ვინ წას დამაკლებს მინამ ვეცხოვსკი მოვარგულათა მუკას?..

„ გაიგონე ამაღათ, ენთს ანაკს გეტყვა: მგლებს გუქტათ ცხვანი ზე სამხარეულოში შეიხიზნა, ზე უხაროდა თავის ბედნიერება, თავიც მოსწონდა, რომ იქ აღუგნაში ჰქუანდათ. სამდღეს უკან ვნახოთ, ქუებაში ჩაახბანეს, ამაღათ, ეს შენი ისტორიაა! დრო ანის რომ თვალი აახილო. კაცი, რომელსაც შენ ზინტულ მეგობრათ ჰქოთ კლიდი, იმანვე გიფალატა შენ მოცული ხან მტკებით, გფალატობენ: ზინტული ჩემი სურვილი შენის ნახვისა ის იყო, რომ ესე უოველივე შენთვს წინათვე მეცნობებინა, სულთანეთა რომ ითხოვეს, შამხლის მხრიდან მაგრძნობინეს, რომ უფრო ადვილათ შეუძლიან მას ჩემი შერიგება წუსებთან, მინამ ანანა ძალის მქონე ამაღათს; შენ მალე მოგიშორებენ თავიდან რომოცნც იქნება, ამისათვის შენგან აფანას შიშობს, მე დიდი ეჭვი მქონდა, ზე შეკატვე ბეგნი წამ ეჭვზე შეტი, დღეს შა

მხალის კაცი დავიჭირე, რომელიც იყო გაგზავნილი
მოსალაზნაკებლად ვერხოვსკისთან. ბოლოს ტანჯვით
ვათქვევინე, რომ შამხალი ხუთა ათას ოქროს აძლევს,
როგორმე შენ ამოგუხვანს: ვერხოვსკი გეძაბება და
მხოლოდ შენი ციმბიჩს გაგზავნა უნდა სამუდამოთ. სა-
ქმე ჯერ ან გადაწყვეტილა, მაგრამ ხვალ ატრიადი თავ
თავის ბინაზე მიდის და ისინი შეიყრებიან, შირობისა მე-
ბრ შენს სახლში, ბუანაუსა. იქ შეადგურენ ცრუ დაბე-
ზდებს, შენი ზურმწათოთვე მოგწამლენ; იქ გამოიკვება
თუჯის ჯაჭვი, ოქროს მთების დაზიანებით!,,

შესაბნალი სანახავი იყო ამაღათი ამ სიტყუჭების
გაგონების დროს. თვითუჭული სიტყუა, როგორცათაც
გახუნებული წინა, ხვდებოდა გულსა მისსა, ყოველი-
ვე, წაიცა აქამოდენ დაფარულიყო გულსა მისა, იმე-
დონება, კეთილშობილება, უმადლესი წამე, ადენტო-
ვითიან და იქცა ნაცრათ, წისაც იმედი ჰქონდა, ისრე
ჭეშმარიტათ ჰსწამდა, ყოველივე დაიფუშა, და გადავი-
და სიანხლედ. წამდენ ჯერმე უნდოდა სიტყვის თქმა,
განა სიტყუა იკარგებოდა სრულუბრევ გუნესაში, და
ბოლოს გარეულია ნადირი, რომელიც დაამშვიდა ვერხო-

გსკიმ, რომელიც ჰყვანდა დაძინებული ამაღლათ, აქვს ჯა
ჭვიდან: მწავალი ლანძღვა ზე გინება გამოხდა გაანჩხ-
ლებულის ბეგის შინიდან.,, სისხლი, სისხლი! უვარდა
იგი:,, შეუწყალბელი სისხლის ადებს, ზე უბედურებს
ფარისეველთა თვს!,,

,, აი ეგ აწის შენი ღიწილი სიტყუები?,, უთხრა მოხარუ-
ლმა ხანმა, რომელიც აწ იწენდა სიამოვნებას: საკმაოთ
იტურქე გველსა ვით, ზე თაჳი მიგეშვიწა რუსების ქუსლე-
ბისათვს; დრო აწის შაჯანდენავით აფრინდე მადლა ზე
იქიდან ჰსწინიკო მტერი, სადაცა გერ მოგწვდება ისაწი
დალატი, დალატით დაიფანდე, სიკჳდილი სიკჳდილი-
თა!,,

—,, სიკჳდილი ზე უბედურება შამხალს, წაწმეტატებელს
თაჳის უფლებისას; უბედურება აბდულ-მუსლიმს, რომ-
ელიც ჰბეღამს ჩემს ხაზინასე გელის დადებას?,,

,, შამხალს, იმის შვილს, იმის ხიზანს? აწაფრათ ვაგ-
დებს! ისი მაგდენათ აწ უუვართ თანდოველებს, ზე თუ
ჩჳტნ შეგებნით შამხალს, მაშინვე ეწთიან ცოლშვილით
ხელში მოგვტემენ იმით.

... აწა, ამაღლათ, შერ ჯერ ჭკვედითვე უნდა გაჰს-

ძმა კელი: მიწასთან უნდა გაასწორო შენი ზიწველი მტკერი: უნდა მოკლა ვეწხოვსკი!“

—„ვეწხოვსკი!.., ჰსთქუა ამაღათმა, ზე უკან გადადგა—„დახ! . . მტკნია ჩემი, მაგრამ ჩემი მეგობარი იყო, იმან გადამაჩინა მე უნამუსო სიკუდილისაგან!.., „ზე კელ ახლა უნამუსო სიცოცხლეში გაგდებს. . . . კანგი მეგობარია! შენც ავი მოაჩინე ტახის უშვებადან, დიწხი სიკუდილი იყო დონი მჭამელისათვის! ზიწველი ვალი გადახდილია; მეორედა დანჩენილა გადაუწყვეტელი: წასაც შენ საქმეს ახლა გიზიწობს. . . .“

—„გვძნობ. . . . აგვე უნდა მოხდეს.

მაგრამ წას იტყვიან კეთილნი ხალხნი? წას იტყვის ჩემი სვანიდისი?“

„მამა კაცი უნდა შექწუნდეს დედაკაცების ზღაპრებზე ზე ზავუგების ცირილის მგზავს—სინიდისზე? როდესაც საქმე ზატოხსნებაზე ზე სახლის მიუზაზე დამოკიდებული! მე ვხედავ, ამაღათ, რომ შენ უჩემოთ ვეწასა ჰხედავ: ასე გაშინ ჯე, ვერ გაჭედავ სულთანეთას შეწთვასაც! გაიგონე! თუ გინდა რომ დანხი სამე გახდე ჩემი, ზიწველი ზიწობა სიკუდილი ვეწხოვსკისა იმისი თაგა იყოს

დანიშნულისათვის უაღიმათ, რომელიც ვიუჭანს შენ, რომელიც უყვარხარ. მარტო სისხლის აღებისათვის არა, გარდა ან გარდა ითხოვს ზოგჯერ სიკეთეს. უიმი-სოთ მთელი დადისტანი უთოთ დაჩიება, წამოუნსამე დღეს შიშით გაშეშდება, ამდროებაში დაგუცნეთ, გაფანტულს ბინასე წესებს, მე შევსხამ ოცი ათას ავარულს და აკუშელებს, და მასინ ჩუჭნ დაგქროლოთ მთიდან თანდოზე, რომელიც თოჯლისა ზვაფი აგოწებული მასინ ამალათ—შამხალი შეიქნება დადისტანისა!— მე მომეხვევა ვითარცა მეგობარსა, ვითარცა სიმაძისა, აი ჩემი განძნასა, აი შენი ბედი! რომელიც გინდა. აჩიე: ან საუთუ-ნოთ დაკარგვა, ან გაბედვით დაგქნა, რომელიც შენ მოგცემს ძალასა და ბედნიერებასა. იფიქრე, გაბედე: ესეც იცოდე მეორე შეუწახე, ან უნდა ვიუჭნეთ ჩუჭნ დანასთესავებულნი, ან შეუწიგებულნი მტერნი!“

ხანი განჰქცა. დიდხან იდგა ამალათ მოცული სხუა და სხუა ახალის, საშინელის გმინობებით. ზოლოს სა-მითმა მოაგონა, რომ დრო იყო ლაგინში დაბრუნებისა. აწაფენი ადარა იცოდა, ან რომელი, ან სად ამოვიდა, რომელიც მოხდევდა საიდუმლო წინამძღომელს, წყლის

ქვეყნე ამოვიდნენ იზოგნა თავის ცხენი, ათასს საჭაწ-
ალის კითხუაზე ხმა ან ამოიღო, ისე მოვიდა თავის კა-
წაგში იქ ელოდა მას ტან ჯვავ სულის ჯოჯოხეთისა სა-
შერეულია ზიწუჭლი დამე უხედურებისა, გარნა უიეტეს
საშარელია ზიწუჭლი დამე სისხლისა ზ ბოლოც მოქმე-
დებისა განძნახათა.

თავი 10.

„ ან დანუიდეო, შე გველის წიწილო!, „ უხრებოდა
ბეჭერი თათრის დედაკაცი თავის შვილის შვილს, რომე-
ლიც გაუთერებლივ ადრე ამდგარყო. ზ უსაქმობით ცი-
ლოდა., „ დანუიდი მეთქა, თორემ ქუჩაშა გაგმახებ., „

ბეჭერი, ამალათის ძიძა იყო. სახლი რომელშიაც იდ-
გა, ახლოს ბეგის სასახლისა ზ ის სახლი გახდილის ნა-
ჩუქარი იყო. ორი წმინდათ გაღვსილი ოთხი შეადგუ-
ნდა შერობას, მიწს ოწსავებედ ეშალა ჭილობები
(დასილ) ბეჭერი თახჩები ჰქონდა, უფან ჯრო, ზანდუკე-
ბი იდგა თუნუქ გადაკრული ზ მაზედ ეწყო უყათუკები,
სახლები ზ ყოველი ფერი სახლის ავეჯი. თახჩებში, და
ლაგებული იყო ჭიანჭის ჭუნჭული ფლავისათვის ხუფე-
ბით, ჩახჩის შ გვესება ზ დავადებული მანთულე ეთე-

ბუქი, რომელნიც მით ამტკიცებდენ, ანა ხმარებასა მათსა, მხოლოდ მიერთულობისა სახლისასა. სახე ბუბნისა იყო დაჭმუხნილ სიბუნისაგან, რომელაც წაწმინდგენდა როგორსამე გვარისა უკმაყოფილების სიანჩხლესა, ჩუჭულეებრივა მდგომარეობა მარტოობით ზე განუხარებადის ცხოვრებისა, ყოფილთ მუსულმანთ ქალთა. როგორათაც დინსა წაწმინდგენელი თავის ცოლთა ზე მეზობელთა, საბან წახურვილი ერთს წუთს ან დააყენებდა გინებისა ზე ღანძვასა შვილის შვილისასა. ქეს (ჩუმათ)!., დაიყვირა მან უფრო გაჯავრებულმა, ქეს! თორემ გოულეს (ემბაკეს) მიგცემ! გესმის ჭერში როგორ აფხაკუნებენ ზე შენს უკან კარებს აბნახუნებენ., ავდნიანი დამე იყო, გოკუნად ასსამდა, ვაკე დახურვილს ბანს, ქანი ბუხარში გრიალებდა ზე მათ აძლეკდა ბანს ხინწიან მის ხმასა. ურმაც გაჩუმიდა, ზე თვალეზ დააჭეტილი შიშათ. უუქს უგდებდა. მარტლათ თითქო ვინა დაც ანახუნებდა კარებს. ბუბნიცკი შეშინდა. განუყრელმა ამხანაგმა მისმა, ბან ჯგუფლიანმა ძაღლმა აიღო მძინარე თავი ზე დაიყუთა საშინელის მწუხარეს ხმით. კარების რახური გაძლიერდა ზე უკანონო ხმა გაჯავრებით

უვიროდა კარებს იქით; „აჩ უაფინი, ახინინ ახინისი (ბო
ლოს ან გაადებ ჭარებს)!“

ბებერი გაუვიროდა... ალლახ ინშილას! გამოსთქუა
მან, ხან მტას ეკედებოდა, ხან ძადლს უჯაჯრდებოდა,
ხან ბავშვს აჩუბებდა. — ატობო შე წეუგლო! დაჩუდი გე
უბნები, შე ანამზადაკ, ცოდვის შვილო! ვინა ხან? რო
მელი კეთილი კაცი კადრულობ მისვლას, სადაც ანც ნა
თელა, ანც გათენება, საწყალი ბებრის სახლში! თუ
ეშმაკი ხან, ჩემ მუხობელ კიჩანესთან შიბძანდი: დრო
ანის იმას აჩვენო ჯოჯოხეთის გზა? თუ ჩაუშვი (ისე
ღი) ნახე ჭსწორე უნდა ვთქუა ცოცა ეშმაკზე უანკესი,
შენთვს გეუთრე ჩემი სიძე შინ ან ანის, ნუქკათ ახ
ლავს ამაღათ-ბეგსა, ჭ ამასთან ჩემი სახლი დიდი ხანია
საღდათობის დაუენებისაგან, გაანთავისუფლა ბეგმა, ჩე
მგან, მომსწულელი მჭამლებისათვს კვერცხსაც ნუ ელი
ბღვენათ, ანამცთუ, იხვსა, განა მუქათ გაგზანდე ჩემი
ბუბუთი ამაღათი?!

—, გაადებ თუ ანა შე ეშმაკის თითის ტანო, ლოუთმე
ნელათ ისმოდა ხმა: „, თუ ან გაადე იცოდე ამ კარების
დან ენთს ფიცანს ან დაგადებ შენი კუბოსთვს!“, და

ფუცუნებული უგდულმა დაიწყო ჭრილი.

„ მობძანდით, მობძანდით! „ უთხრა ბუქმა, აკან-
კალესულის ხელით გამოუგდო უგდულა, კანკები გველო
ბე შევიდა შუა ტანის კაცი, მშვენიერი, გაჩნა მოდრუ-
ბეხულის სახით ჩერქესულათ იყო ჩაცმული: ებაღასია
ღან ბე თეთრის ნაბეღგან ჩამოსდიოდა წუნწკალი; ეო-
ვლის ბოდიშის მოუხდელათ მიაგდო ნაბადი ეუთუქჩე
ბე დაიწყო ებაღასის წკეკების სხნა, რომელიც ჰგანა-
მჯა ნახეკარ სახესა. ჭატამანამ სანთელი აანთო ბე
იღგა წინაშე მისა შეშინებული ბე მძწოლანგე: ბან ჰგვ-
ლიანი ძაღლი კუდ ამოძეებული კუთხეში ეგდო, ხოლო
ბავშვი შეშინებული ბუხანში შექმნა, რომელიც მოსან-
ლავათ უფრო იყო მინამ ცეცხლისთვს.

ძალიან ანხლოზა დაგიწევა, ჭატამავ,

„ უთხრა უცნობმა: „ რომ გეღანა ცნობულოზ მუჭელს
მეგობროზას.

ჭატამამ განხრიკა სახე მოსულისა, ბე ცოცა გულ-
ზე ეფონა: იცნა სულთან-ახმეგ-ხანი, რომელიც ეაჭინ-
ეუმუხიდაშე ურთს დამეს ბუინაეში მოჭრილა.

— „ ნაცრით აივსოს ეს თვალები, რომელნიც თავისძე

ვლ ბატონს ვერ იცნობენ! — “გამოსთქვას მან ზე ზატონს
ვას ცქით დაიწყო გულზე ხელეი. —, ჰსწონე უნდა
მოგახსენო, თვალთ მოაკლდა სინათლე ცრემლთაგან თა
ვის მშობელ ავანიაზე, მიუტყვეო, ხანო, მოხუცეუ-
ლს!..”

„ და აგრე დიდინისა ხან, ჭატკავ! მე შენ ზატონს
გოგოთ მინახევან ხუნჯახში, რომესაც მე თათონ ყვა-
ვების ბუდეების დაშლა, ძლივ შემეძლო.“

—, უცხო ქუჭყანა ვის ან დაახეებს, ხანო? სამშო-
ბლო მთებში აქამდე კიდევ უმაწვალათ ვიქნებოდი, ვაშ-
ლსავით, მე აქ მთიდან ჩამოვადრნილ თოვლის ვგეგან,
აქეთ მოხმანდით, ხანო, აქეთ უფრო მოხვეწებული იქ-
ნებით; წა მოგანთო ამისთანა ძვირფას ჰსტყუანს: ხანის
სუფს ანა ნებავსა?..”

„ ხანის სუფს ნებავს, რომ შენ ადასწულთ იმის ბბა-
ნება.“

—, თქუ წნი ბბანების მოწილი გახლავან? ხანო. მი-
ბბანეთ და გნებამთ.“

„ გაბიგონე, ჭატკავ, მე ბევრი ლაშაწაკის დნთ ანა
შაქუს. აი წისთჯს მოვედი აქა. ანა შენი უნით გამინიე“

სამსახური, მაშინ ნახამ როგორ ვასიამოვნო შენი ბებუნი
კბილები. ათს ცხვარს გაჩუქებ, ზე თავით ფეხებდინ აბ-
რეშუმით მოგტამ!“

—, ათი ცხვარი ზე ტანისამოსი, აბრეშუმის კაბა! ო,
მოწყალეო აფაჟ! ო, კეთილო ხანო! აქ შენისთანა ბა-
ტონი აწაგინ მინახამს, რაც დაწყევლილ მაც თათრებმა
წამამიყვანეს ზე მიმცეს, რომელიც მე აწ მიყვანდა. . . .
ყველაზე შხა გახლავარ, ხანო, თუნდა ყური მომჭეო
წით!

„ მოჭრა ვი საჭირო აწ აწის, მხოლოთ ცქვიტათ უნ-
და დაიჭირო, აი რა საქმეა: თქუ წნთან ამალათი მოგა
მოლკოვნით; თანდოს შამხალიც მოჭყუება. მოლკო-
ვნებმა მოაჯადოვა ყმაწვილი ბეგი, დოწის ჭამა ასწა-
ვლა ზე ქრისტიანათ აწიწობს მონათუქლას, რომლისაგა-
ნაც დაიფარა მაცქმადმა.

ბებუნი მტას შეხედა ზე დაიწყო ფურთხება.

„ ამალათის გადარჩენისაძვს, ჩხუბი უნდა მოგვარო
მოლკოვნითან ამისთვის მიდი შენ იმასთან, ფეხ ქუ წმ
ჩაუყარდი, იტრე, როგორც მკუდარზე იტით: მანთალია
ცრეწილი შენთვის საჭიროა, რომ იქინათ მუხობლებში;

მოჭყევე ფიცს, ღებებენდელი მედუქნესავით, დაიხსოპე, რომ ყოველს შენს ფიცს კარგი გასუქებული ცხვანი ჰქონდა ზ ბოლოს უთხარი რომ შენ უფრო მოჭკან ზოლოკო ვინისა ზ შამხალის ლაჰანაკს; შამხალი შეშრიოდათქო ქალის გაგზავნასე, ეუბნებოდათქო, იმისთვის მძულს, ვაითუ შამხალობა წამართოსო; ეხვეწებოდა ზოლოკოვნიკს, რომ ნება მომეცე ჩუმათ მოეკლა ან საჭმელებით მოგწამლო, ის თანახმა იყოთქო, მხოლოთ ციმბირას ცხნა მთას იქით გაგზავნისა ერთის სიტყვით: მოივონე წაც შეიძლო კარგათ დაფერე სიტყუტბი. აღწევ ნაქები იუავ ზდაჰნების თქმით, ეხლა ცუდი ანა შეჭამონა, მომეცე ბუღათ ეს უთხარ, რომ ზოლოკოვნიკი ოცმუსკში მიდისათქო, შენ თან მიჭყევხართქო გიორგევსკში, იმითი უნდა განგაშორონ შენს მონათესაგებს ერთგულთ ნუქლობსათქო, ზ იქიდან რკინით დაჭედდის ეშმაკებისაკენ გაფიძახებენთქო.“

სულთან-ახმეტ-ხანმა ამასთან დაუმატა წაც საჭინლო იყო დაწვნილებით. წათა ზდაჰანი ესე უფრო მართალს დამგზავსე იყო ზ ორჯელ განმეორებინა ბებეკს, რომ კარგა დევსწავლა., ანა, კარგა დაიხსოპე, ჭატამავ!,,

უთხრა მან, ჭ ისხამდა ნაბადსა.,, ამასაც ნუ დაივიწყებ
განთანაცა გაქმეს საქმე!,,

„ ვაჟა, ბილა! შენე ნაცარი ვაჭამო მარლის მა-
გიერ, მასუკან გლახის ზურმა დამიბრძოლს თვალები,
დეე“

„ ეშმაკებს ნუ აძლობ მაგ შენის თუცით, შენ მხოლოთ
სიტყვით გამიწიე სამსახურა. მე ვიცი რომ შენი სიტყვა
ამაღათს ძალაან ჰსჯურა, ჭ თუ შენ რიგინათ მოახეწებ
ეგ საქმე, ის ჩემთან წამოვა ჭ შენც თან წამოგიყვანს.
ჩემთან ხომ იცო ანა გაგიჭიდებანა. შენ ეს კარგათ
იცოდე, თუ შენ ან განებ ან უეცრათ მიდალატებ ან
დაუშლი შენის ლაზარკით, იცოდე რომ შენ ბებერ ხო-
რცს ეშმაკებს ქაბაბს მოუწომ.“

—,, თქუ მან მაგზე ნუ ჰსწახანთ, ხანო.

ესე იგი, წასაც თითონ გძნობ ეს იმას აგძნობ
ბნო თათრების გამოთქმა. სამარქესავით დავიცომ სანა
დუმლოს, ჭ ამალათსაც ჩემ ზეჰანგს ჩავაცემე.“

„ ეგრე ჩემო, ბებერო! ჰა ტუჩები დაიბეჭდე ამ თქ-
როს ბეჭდით: ეცადე!,,

„ ჩემ თავს იყოს, ჩემს თვალებს!,, დაიუვირა ბებერმა,

ხაზობით წასწუდა ოქროს ზეხელს ჰკოცნიდა ხანსა
 ოქროს ბოძებისათვის. სულთან-ახმეტ-ხანმა სიმძლავრით
 შეხედა ამ სამაგულ სულს; წა სახლიდან გამოვიდა.,,
 ავოსულო!.. წაიბუტბუტა მან.,, ერთს ცხვარზე, ერთს
 ნაჭერ ფარჩაზე მხათა ხარ გაჰყიდო სხეულიც შენის ქა-
 ლისა, სული შენის შვილისა ზე ბედნიერება შენის გას-
 ღილისა!.. ის კი ადარ იფიქრა წა სახლის დიხსი იყო
 თითონ.

ზოლკოვნის ვეზოვსკის წიგნის ნაწილი. თავის და
 ნიშნულთან მიჩქილი.

დაგინი ახლოს ყაძარ—კუმუხის სოფლის აგვისტო
 . . . ,, ამდღათს უყუარს, მაგრამ წა რიგათ უყუარს!!
 ანსად, ჩემს ყმაწვილობაშიაც, ჩემი სიუყარული ამ აღ-
 ტატებამდე არ ასულა, მე ვიწოდდი როგორც საკმეველი,
 ანთებული მზის სხივისგან: ეს იწვის, როგორათაც მუხი-
 სგან ანთებული ხომადდი ზღვასა ადელებულსა. ერთ-
 დრე აწა ერთხელ, მარნამ, წაგვიკითხამს შეკსზინის ოტ
 ელლო, ზე მხოლოდ გაშმაგებულს ოტელლოს შეუძლია
 ან გამოხატოს მხურწყალე ვნება ამდღათისა. დიდხან ზე
 სპინათ უყუარს მას, ღანანაკი თავის სულთანეტაზე,

მეც მიაშვას ხოლმე ამისი ცუცხლის მგზავის სიტყვების
გაგონება. ხან თითქო ამდუმებული კლდის მხვრელიდან
გაძმონადენი წყალი იყოს, ხან ანთებული წყაროა ბა-
ქოს ნაგთისა. წა მასკუთლავებს ისგნიან მაშინ ამის თვა-
ლები წა ნათელი თამაშობს მის ღოყებში, წა მშუტ-
ნიერი შეიქნება ხოლმე იმდროს! წარმოდგენითა ამას
ანა აქუსწა, ხოლო ქვეყნოები უმაღლესი, მოსაწონა-
წი. მეცა წარმიტაცებს ხოლმე გმნობა მისი, ჭ მაჟია-
ურდნობ გულისა მისუსტებულსა ჭაბუკსა ადტაცებისაგან;
დიდხან, ხან გამოსუკებულის ოხვრითა სურთქამს, ჭ შემ-
დგომ დაიხრის თვალთა ჭ თავსა, თითქო ჭსცხვენთან სი-
ნათლის ყუჩება, აწამც თუ ჩემა გამამართმევს კელს ჭ
აწა ჭსწონე ბიჯითა მიდის, შედგომ წომლისა მთელი
დღე ეწოს სიტყუას ვედაწავინ ათქმევანებს.

წაც ხუნზახიდან დაბრუნდა, უფრო ჭ უფრო ფიქრ-
ში ჩავანდა; მეტადრე ამ ცოცა ხანში. საკვირკელის სა-
იღუმლოთი ჭვანამს, თვთ უმაღლესსა თვთ კეთილშობი-
ლუნს გმნობასა, გამდთუკებულსა კაცისასა, თითქო
გი იყოს შემტხვენელი ანუ შეტოდებითი დიდის ხვე-
წნითა გთხოვა წათა იგი გამეშვა ხუნზახში, წომ კიდევ

ერთი ენახა თავისი ცრფიალი, მე უაწი უუაჯ: მისივე სა-
ცგებლობისათვის ან ღავთხოვე. მე დიდი ხანია რაც მი-
გწერე აღქესანდრე ზეტრივიჩის ჩემს გათამამებულზე, ზ
მან მიბძანა ამის მიუვანა წყალზე, სადაც თითონაც იქ-
ნება. საქმის მინდობას აზირობს სულთან-ახმეტ-ხანთან,
რომელნიცა უსათუოთ იქნებან სასარგებლო რუსეთისა
ღ ამალათისათვის., რა ბედნიერი გიქრები ამის ბე
დნიერებისათვის! ჩემგან შეიქნება დაჯალბული, ჩემგან
ავა ნეტარების სიტოცხლეში, ანა უბნალო ცხოვრებაში.
დახოქვალი წინაშე შენსა ვათქმევინებ: შენ ხარ დიქს-
თა ჩემი! მაშინ შეიტყობს რომ თუ ჩემი გული ან ყო-
ფილიყო სამსე მანამის სიუვარულით, ეს ვერ იშოვნიდა
სულთანეჯას.

გუშინ მომივიდა ლეტუჩკა მთავარმანტებელისაგან: ()
სულგანძელი კაცი! ფრთებს ასხამს მშვენიერ ამბავთ. ად
სრულდა ჩემი სურვილი, საყჷანდელი, ძვირფასო! მოგ-
დივარ შენთან წყალზე. მხოლოთ ზოლეს მივიყვან დე-
რბენდამდე ზ მაშინვე ცხენზე. ანც დდე ზ ანც დამე
ან ღავშურები მინამ შენს გულზე ან განვისვენებ.
ვინ მამცემს ფრთებს გადმოსაფრენათ! ვინ მამცემს შე-

ძლებას ავიტანო ჩუშნი ბედნიერება!
სიტკობისა შიშითა ვიჭერდი გულსა ჩემსა, წათა აწ
გამოფრენილიყო დიდხანს ვერ დავიძინე: ათას ნაიწ სა-
ხეს მიხატამდა გონება, ჩუშნს შეუყნას შორის ამისა მი-
ბჩუენამდენ თვთ უბნალო, გაჩნა სასიამოვნო საქმეა-
ნი მომზადებაზე ქოჩილისა, ფეშქაშებისა: ცანისა
მოსისა: შერ იქნები მოკთული, როგორათაც მე მიყვას
წს, შწვანეთ. . . . აწ ჩემო სულა? ოცნება
მიკანგამდა ძილს, როგორათაც მომეცებული სენი ვაწ-
დისა. იმისთვის იყო შემდეგ უტკბესი უსიამოვნესი ძილი,
მე შერ გბედამდი ბჩუენვალე ნათელში, ზე ყოჩუშლს
თვს სხუა ზე სხუა ნაიწათ, ზე ყოჩუშლთვს უმშვენიერეს
ზიჩუშლისა. ზმანებანი ისევე ოდენ სხუა ზე სხუა ფე-
წადებად. გაჩნა აწ იყუნენ ერთი ერთმანეთან შეწვა-
ხვნილნი: იგინი იყუნენ საკვირველნი სახენი, გამოსულა-
ნი (კალეიდო სკოპიდგან) ეგნეთვე აჭრელებული ეგ-
ნეთვე შეუწყნავი. მაგნამ აწ მიმხედი ესრეთის გკმნო-
ბისა დღეს გავიფიქვე ცუდ ქეაფზე: გაფიქვებამ წაწტა-
ცა უმაწვალურსა სულსა ჩემსა, საყვარელი სათამაშო
თვსნი ამაღათის ვაწაგში შეველ. . . . ისევე ეძინა ძალიან

უვითელი სახე ქქონდა ზე გაჯავრებული, დეე იჯავროს ჩემსე. მე ვითაწცა სვე, საიდუმლოთ უმზადებ ნეტაწკუ-
ბასა.

დღეს გამოვესალმე აქაუკს მთებს, დიდხნობით, ნე-
ცამც სამუდამოთ. მოხარული ვარ ძნოელ, რომ უტყვებ-
აზიას, ამ აკვანს კაცობრიობისა ჩამომავლობისას, სადაცა
გონება ანის ისევ შეზუწვილი აკვანისა ანტასებში. გან-
საკვირველია წინ წაუსვლელობა აზიუჩის ცხოვრებისა
ამთვეს საუკუნეში. აზიასე შემუსვრილან ყოველი მეცა-
დინეობანი განმშვენიერებისა ზე განათლებისა. ესე გან-
საკუთრებითი შეხება ანა დროსა ანამედ ადგილსა. ინ-
დისა ბნამინი, გიტაის მანდაწინი, სზანსეთის ბეგი, მთ-
ის უზდენი აწიან უტვალბებლნი, ისევ იგინივე აწიან, წა-
იცა ყოფილან ოწათას წელს წინ. შესაწყალბელი ჭე
შმაწიტება! იგინი წანმადგენენ თავით თჯსით ერთ სა-
ხეობითსა, თუძცა აჭწელბებულსა, მკვირცხლისა გარნა
უსულოსა ბუნებასა. დამარცხებულთა მათ მასვილთ, სა-
უვიწთ ანა დაუგდიათ მათზე, ანა ვითაწივე კჷალი, რომ
გოწათაც მდინაწებუ; წიგნთა ზე მაგალითთა მისიონე-
რებისას ანა უმოქმედნიათწა. მტირედიტა მოქმედება,

ზანდისხან კიდევ შეუცვლიათ შეტდომილებასა თვისა, გა
წნა აწოდეს აწა მიუღიათ სხუათაგან აწა ვითარნი ჰქს
ავლა ანუ სახელსაგანი უტევებ მე ნაყოფიერსა ადგი
ლსა, წათა გადავიდე ადგილსა შრომისსა, ამ დიდის
შამგონისა ყოვლის სასარგებლოისა, ყოველთა უადრე
სთა სულის ჩამდგმელის, ამ გამოდგომებულსა სულთა
კაცთასა, ფუფუნებასა შინა აქ დაძინებულსა, გულსა მშ
ვენიერის ბუნებისა. შანთლათაც, წა მშვენიერია აქ ბუ
ნება! ასული მადლს მთას მანტონივ კიაჭინ—კუმიუხისა
ვსტკებოდი განთიადითა კავკასიისა მთებისასა.

უცქედდი ზე თვალს ვერ გაშორებდი მათ: წა საკვი
რველი მშვენიერი გვირგვინით აწის მოცული! კიდევ თხ
ელი ფაწდა, შექსოვილი ნათლისა ზე ბინდისაგან, ძევს
ძინის მთებთა ზედა, გაწნა უშორესნი ყინულნი უკუჭ
ბქსყინამენ მცაში, ზე მცა მოსიყუარულე დედასავით,
დახრილი მათზედ შეუხებელის გვერდით, ასმევს მათ წმ
ესა დრუბელთასა, ნადვლიანის ხელით ახვევდა სახვევე
ლთა ნისლიანსა განმამჩიულელებელი ნელისა ნიაგითა! ო,
წა რიგათ გაფრინდებოდა მუნ ფრინველსავით სული ჩე
მი, მუნ, სადაცა წმინდა სიტყვე აწს დაწესებული მიჯა

ნათ მიწისა ზ მცისა შორის! გული თხოულობს ზ სუ-
ლს შეასუნთქოს ჰაერი მცაში მცხოვრებლობისა! მსუქს
მიმოვლა თოვლთა ზედა, სადაცა კაცსა ან დაუბეჭდამს
იგინი სისხლიანისა კვალითა, რომელნიცა ან დაჩნდია
ლებულან ანწივისაცა ჩნდილითა, რომელთანაცა მეხთაც
ანა მიუწევიათ, ზ უცვალებელსა წვეკსა მისა ზედა რომ
მელსა ზედაცა დროსა უსწულობლობისა კჷალი ან აჩ-
ნია მასუ.

დრო? საკჷინგული თუქნი მომივიდა მე. ჩაერთი დაწ-
ვრილებული სახელები მოუგონია ჩინჩხვჩის მგზავს კაც-
სა, გასაკეთებულათ ჩისათჳს მცირის ნაწილისა დრო-
ისა დაუსწულებული დიდის უფსკრულის სიმკგვლედედე
წელნი, თვენი, დღენი, სამნი, წუთნი. . . ესენი ანც
ერთი ანა აქჳს დმეტოსა, ანა აქჳს ანც გუშან ზ ანც
ზვალ: ესე ყოველივე შეუერთებია მას ერთს უცვალებე-
ლს სიტყჳსას აწ! . . . ვნახამთ სადმე იმ ოკიანესა
რომელშიაც ვიძიქმებით აწ? განნა ვკითხოთ: ჩას უშვე-
ლის ესე კაცს? ამათ სუწვილ ცნობისათჳს? ანა: შეც-
უობისათჳს ჭეშმარიტებისა, ესე იგი, საყოველთაო გე-
თალებასა, ჰსუქს გამჳსჯელის სულსა კაცისასა. მას ჰსუ.

ეს სავსე ფიალითა იდოს ქუჩების წყაროდან, რომელსა
ლსაცა ხან ზ ხან მიხედება ხოლმე, მხოლოდ მტინედს
ნაწილსა! . . . ზ მე ამოვიდებ მას. . . . საიდუმლო
შიში სიყუდილისა ღებსა თოვლივით წინაშე ამისთანა
იმედისა! . . . მე ადვამსებ ფიალას. მუნდგან. . . წმ
ინდა სიყვარული მახლობელთა ჩემთა ანის თავდებათ,
ტყუიისა მგზავსა გზა შეცდომილებისა, ზ დავცემ გუ
ლსა ჩემსა, როგორათაც განსაწმენდელსა მას მსხუშტ
მლსა; წინაშე განსჯისა, ჩემთვის ანა საშიშსა!

საკვირველია, სასურველია ჩემო? რაკი შევხედამ მო
ებს, ზდვას, ცას. . . როგორდაც მწუხარებითი ზ მა
სთან გამოუთქმელი სიტყვობებითი გმნობას ზწყლმას გუ
ლსა. როცა შენზედ ვფიქრობ, ფიქრი ეწოდება მათთან,
ზ თითქო სიზმარში, სახე შენი მშობდება. წინა გემო
ვნება ესე ქუჩების ნეტარებისა, რომელსაც მხო
ლოდ გცნობ სახელ წოდებით ანუ წინათ გმნობა. . .
საუკ. . . . ?

ო, ძვირფასო, კეთილო, სულთ ანგელოზთა!
ერთი შენი შემოხედვა, ზ მე გავითელდები თცნობი
საგან! რა ბედნიერი ვარ, რომ დაწმუნებით შემომღიან

ვთქუა: ნახამდე.

თავი 11.

მგზავსათ საწამლაგისა, ჭიწი უწყლამდა ამაღათს გულისა. როგორათაც დააწიგა ხანმა, ძიმა ამაღათისა ჭაჭმა, უანხო მოგონილი ზდახაწი ყოვლის დაწკრილებით მითომ ედგულებით ზ სიუვანულისა-გამო, ამაღათს, იმავე სადამოს, წასაც სადამოს მოვიდნენ სოფელს ბუინაუში ისა ზ კეხხოვსკი, სადაც ჰატვიისტევისათუს ზოლოვნიკისა დახვდა შამხალიცა. მოწამლული ისაწი დეუსო ღრმათ. . . .

ამაღათისათუს ეჭვა ეხლა ნეტაწება იქნებოდა, მაგნამ იმ სახით შეაგონეს ზ აწმუნეს, რომელ განოიხუვანეს ყოვლის ჭეშმარიტების საწმუნოებიდგან, ადტაცეული სიანხსლითა, უნდოდა მას იმავე წუთში დეუსო წყურვილი სისხლის ადებითა, დახოცვითა ოწსავე მოდალატისა, გაწნა წმინდა ჰატვიმა სტუმაწთ მიდებლობისამ, დაუმშვიდა სისხლის წყურვილი, დწოებით დაუტევა მოკშულა. . . . გაწნა შეეძლო დეევაწებინა იგი ყოველი წუთი, ცუუილათ გასული, როგორათაც დაწინაწი თითბეწი, ეწკუთებოდა გულისა მისსა. სსოვს,

დამტკიცებს, ეჭვი საუწყარული გულსა მისსა სტატუსა
 დენ ეწითი ერთმანეთსა, ესწრეთა მდგომარეობა მისთვის
 იყო ახალი, ისრე განსაკვირვებელი, ისრე საშაში, რომ
 მელ გიუდებოდა იგი, მეტადრე რომესაც ყოველი გნბა
 ნობა ესე უნდა დეეუანა, თავის ბირველი უწინდელი მე
 გობრისაოვს ამსახით განატნა ეწითა დდე რ დაბე. ატა
 წინდი დადგა ანლოს სოფლის მუდდენისა, ს. დაცა კაა
 რვენი, ადმენეული ხეობაში, რომელიც აძლევს აკუშის
 გზას რ დაბოკიდებულია მუნ გავა ბუდდენის ცხოვრება-
 ზე. აი წასა ჰსწერდა ამაღათი, რომელიცა ცდილობ
 ბდა სულის შესრულებას საითმე, გამხადებული მისთანა
 ბოლოც მოქაუდებსხედა,

შუა დაბე.

. . . წისთვის დეევი მები, სულთან-ახმეტ-ხანო, გულსა
 ჩემსა? მძის მეგობრობა, რ მძის დალატობა, მძის კუ-
 ლა. . . რა საშანელი წინააღმდეგი გრძნობებია? იმათ
 შოწის ხოლოთ ეწითა ნაბიჯია, ერთი სუთი! . . .

მე ძილი ან შემძლიან, ან შემძლიან სხუა წადმე
 ვიფიქრო: მე მივწული ვან იმ აზრზე, რომგონათაც შუ-
 მცოდე სვეკსა ზედა თვსა, სისხლის ზღვა დადის, ცნა

აქებს, დელამს ცაქეშე ჩემსა, ზე ზედა მათსა ბრწყინა-
მს მხოლოდ ელვარებანი მასკჳქლავთ მაგიერ! . . . სუ-
ლი ჩემი მგზავსი მოხვეულისა კლდისა, რომელსა ზედაც
ებვევიან ცაქეულნი ხოცტის მჭამელნი ფინჯელნი ზე
ავი სულნი, გასაყოფათ ნაშოვრისა, ანუ მოსამზადებ-
ლათ უბედურების. ვერხოვსკი, ვერხოვსკი! რა გიყავი მე
შენ? რაინათვს ჰსწუგეკამ ციდან ჩემს მასკჳქლავს თავის
უფლებისას? იმინათვს რომ ისე ნებეიწათ მიუვარდი!!
ზე ქუჩდულათ რაინათვს მეწარები, ჩემზე ავით ლაწარა-
კობ, ფარისეველობ?

მეცყოფი., შენი სიტოცხლე ჩემთვს საჭინოა., ზე
მე მამინ ყოვლის უარის უთქმელათ მოგცემდი. . . თა-
ვს მოგიშვერდი მსხუჭწლათ, როგორათაც შვილი იბ-
რანისა (აბრანისა); მე მოგიტევედი თუ მარტო ჩემი
სიკჳდილი გინდოდეს; გაწრა გინდა გაჳყიდო ჩემი თა-
ვისუფლება, წაწმტაცო, ცოცხალი სულთანეთა! დამარ-
ხო, ბოლოცო! ვიდევ ცოცხალი ხარ? . . .

მაგწამ ხანდისხარ, როგორათაც ცეცხლის კომლში
ნამყოფი მტრედსავით, მეცხადება მე სახე შენი, სულთა-
ნეთავ! რატო გახანებული აწა ვარ, როდესაც შენზე

გუიქობ, ადრინდელე! . . . ჩუჭნი გაშოჭება უნ-
დათ, საყვარელო, შენი სხვას მიცემა, საფლავის ქვას მა-
დგმენ გვიგინის წილ. . . . მაგნამ გადვაგლი სისხ-
ლის ხალიჩასე ზე მოვალ შენთან, მე ადვასტულეს საშა-
ნელს ადაქმას, რომ შენ გიშოვნო. მანტო შენ მეგო-
ბნებს ნუ დაჭვატეებს ჩუჭნი ქორწილში: მიიწვავ უუა-
ვნი ზე ყოჩანნი. უკელას კარგა დახვდეში, მე კარგს ყა-
ლიმს მივცენ! ხმის გასაცემად ბალიშ ქვეშ ზატანდალს,
გულსა ჩემსა დაუდებ, რომელსაცა აქამოდენ ვაფასებ-
დი უმეტეს სპანსეოის ფადიშახის ტახტის ბალიშზე.
. . . . განსაკვირვებელი ბედა! . . . უმანკო ქალი!
შენ იქნები მიხეში გაუგონანის ავანკობისა. კეთილო
ქნილესაო! შენთვის წაიკიდებიან მეგობარნი, ვითარცა
გარეულნი ნადიარნი. შენთვის? . . . შენი გულისათვის?
მანთლათ მანტო შენი გულისათვის? . . . გერხოვსკიმ
მითხნა, რომელ მოკრულა მტრისა ჩუმათ, უეცრათ, სინა-
ცხვილია, სიძაბლეს; მასმ რა ვქნა რომ უმიანოთ არ შე-
იძლებას? . . . გარნა იმას დევჯერებს? ცრუს უნდოდა
ადრევე შეეხუნა, ანამცთუ ხელი, გარნა სინიდსსიცა ჩე-
მი! . . . ცუჟილათ.

. . . უაჟღ გამოვცადე გატენილი თოფი ჩემი, წა სსა
განგებო ლულაა ამოდაწული, წა ჟაჟანი ჩქუს! მაჟა
წა მაძინემის ნაჭეწია, მაძინემს ბაზის ჩემიდ გან ჰქონდა.
ბევნი საკვანველი ტყვიის მიუვანა გამიგონია ამთოფისა,
ღ ანც ერთი, ან გაგანდნილა ჩუმათ მაზანკით. . .

ყოველთჳს ომში, ყოველთჳს ჟაწის წინ, უტყუონცა
ნია სიკუდალი: განნა უხლა? . . . შეუწაცყოფა, ჟა
ლატი, ზ შერ, სულთანევაჳ! . . . ო,, ხელი ჩემი ან
აკანკალდუბა მახედ, რომლისაც სახელსა დაწენახედატ
თნთის. ერთი სწოლა ზ ყოველივე გათავდუბა! ერთი-
სწოლა! . . . წა სუჟუქა. . . განნა წა მძიმე, იქნება
შეიქნას, თითო წამლის მანცვალი სასწოწსა ზედა ალა
ლხისა. . . წა შოწს, წა გამოუხატველათ შოწს განის
ვწის ერთი ესე სწოლა კაცის სულს! ოო, წყეუელიმც იუ
ოს იგი, ვანც შერ მოგაგონა, გოგანდის ნატანო, რომ
მელ შერგნით ბიწველნი გმიწნი დეეჳემიან კელისაგან
უქანასკნელის ჟაბანისა, რომელიც ახვედწეს შოწიდ
ან, რომელსაც ერთი შეხედვა გმიწსას გაუშეშუდა ხე
ლს! ესრეთ, ეს ერთი სწოლა მოსწყეჳტცს ყოველს ჩე
მს უწინდელს კავშირთ: განნა მომცემს ახალსა გზას!

კავკასიის სიგწილები, სულთანეცას მკერდზე განიშლებს ხელ ახლანთ ჩემი დამტკანარი გული, მერცხალსაგით, გააფიქეთუფ სხვის ქუჭყანაში ბუდეს, როგორათაც მერცხა ალთათვს, გაზაფხული იქნება ჩემი მშობელი ქუჭყანა; მე განვიშრეტ ყოველსა მწუხარებასა, როგორათაც მველთა ბუმბულთა. . . . გარნა ხუნდებინ ქერჯუნანა სინიდასისანი. . . . უკანასკნელი ღვივი, რა შეხვდება ომში მას, ვისთანაც ნუჰ მარეილი უჭამია, ცხენს გააბრუნებს იქით ზე თოფს სხუა მხარეს ესვრის, ხოლო, მე უნდა გავგვიწიო გული იგი, რომელზედაც განვისვენებდი ვითარცა დვიძლი ძმისასა ზედა! მანთაღია, მაცუუებდა თავის მეგობრობით: გარნა ნაკლებ ბედნიერი ვაყავ მით? თ, ნეტამც შემეძლოს ამ ცრემლით გამოვიტვირო სიანჩიხლე ჩემი, დაგშრიგო სიმწყურვალე სისხლის სურვილისა, ვიუადდე ამით სულთანეცას!!

რადას უუჩრებ განთიადსა დეე გათუნდეს. . . . მე არ გავწითლდები, მზეს ისე შევხედამ, ვერ მიუხდელი დავაცქედები თვალეში ვერხოვსკის. გული ჩემი ვაწრეთე წინააღმდეგ შეწყალეებისა. . . . დალატს დალატი უნდა. . . . მე გადავწყვიტე. . . . ჩქარა, ჩქარა!

ასრე დაუწყობრათ, ანეულათ ჰსწერდა, ამალაბა, წათა მოეცუეუბინა დროსთჳს ზე განერთო სუელი; ესრეთ ცდილობდა მოეცუეუბინა თაჳის თაჳი, აქესებდა სოხსლის ადებახე რომელიცა მომეცეული მიზეზი იყო სულთანეცას შოვნა, ეს ეცუობოდა უველას სიტყვის თქმასი.

მისთანა ბოროტ მოქმედების გაბედვისათჳს, ბევრი ღვირო დალია მან, ზე მოვრალი, თოფით გააქცა მოლკოზნიკის კანკისაქენ: გაწნა წა ნახა კანკებში უწაულუბი ფიქსს მოგადა; ბუნებითა გმნობა თაჳის დაფანკისა ახიელისა, ან განუქცა თჳთ სიგიეეშიაც. ამალათმა მოკჳულა გადახდო სადალაოთ, გაწნა ვერ დეკმანა. . . . ზე წა შევადა ხელმოწერეთ კანკაჳში, მაგწა მძინარე საჳჳან—ალის წასწგდა კისეწში, ღონიგრათ გაანძწინა იგი. ადექ, მძინარეჳ!“ დაუყვირა! გათენება!“

საჳან—ალი წამოჳდა უკმაყოფილობისა სახით, ზე მოქნარებით უთხრა:—, მე მხოლოთ ვხედამ ღვირის ნათელს შენს ღოყუბუე. ძილინებისა, ამალათ!“
,, ადექ მეთქა! მკჳედანნი უნდა ადსდგნენ მისაგებულებათ ახალის მოსულისა, რომელიც მე ადუთქვი იმათ სა

ლაშაწაკით!,,

—,, წეებს ამბობ, ძმაო, განა მე შეჟღადნი ვარ? . . .
თუნდა ომბოტი იმაში (*) ადგეს დეზბენდის სასაფუ-
ლაოდან. მე შეძინება!,,

,, შენ ხომ სმა გიყვარს, გაუწო, აბა ბოდი დაკლი-
ოთ?,,

—,, ეგ სხუაა. . . აბა აიხსე კარგა. . . .

აღლაგერდი! მე მსა ვარ უოგელთურ დაღევისა ჭ სიუჟ-
ანჟულისა!,,

,, ჭ მტრის სიკუჟდილისა! . . . , აბა, ერთი გიდეგო. . . .
ეშმაკის სადღეგქელო იუოს, რომელიც მეგობართ მტრ-
ათ ჭსცვლის!,,

—,, აგრე იუოს! . . . გადაჭკარ ეშმაკის სადღეგქელო!
საწელისათჳს დღეგქელობა საჭიროა; დავაჭლემქმ მგ-
ონი გაჯავრებით, რომ ჩუჭნ ვერ წავგნხუბებს!,,

(*) მუსუღმანთ ჭსწამთ რომელ დეზბენდის სასაფულა-
ოში ჩრდილოეთისკენ აწუვან, ომბოტი მართლმადი-
ებულნი, ტან ჯვით დახოცვიდნი კერძთ თაყვანის მტე-
მელთაგან.

„ მანთაღია, მანთაღია, ბორცუბისათჳს ხალხისათჳს
საჭინო ან ანის იგი . . . გუბნოვსკისა ზე ჩემ შუა ჩამ-
თავდებდა შუქსა . . . გაჩნა, მგონი შენც უკან ან გა-
მიდგები? . . . “

— „ ამალათო, მე აწამცთუ ფიანო ეწთი ბუტელკიდან,
ანამედ ჩემც მიწოვნისა შენთან ეწთის მუშუდან, მე შე-
ნი ვან, რომ ვადეც მიინდომო, ხვადვიწით ბუდის გაკე-
თება ხუნზახის შთის თაქსე . . . მაგრამ ჩემა ჩჩევა . . .

„ ნუდაჩას მიჩჩევა, საქან—ალივ . . . წინააღმდეგ სი-
სიტყუის ნუდაჩას მეტყუი! . . . ახლა გვიანდაა. “

— „ მანთლათაც ეხლა ჩაიხჩხოზიან ივინი, რომ გონათაც
ბუბები ფიანოში; ახლა ძილის დროა . . . “

„ შენ ძილს ამბობ? მე ღაჟიბინო? ანა, მე გამოვქსალა
მე ძილსა . . . დრო ანის გავიფიქრო. თოფი გაშინჯე,
საქან—ალივ? კანგა ტაღი უძევს? ხომ ან ჩასვლელეშ-
ლა სისხლისაგან ფაღია? “

— „ რა დავმანთვია, ამალათი რა აგჩე მძიმი, ტყუიის
მგზავსი საიდუმლო განქვს გულებე? საშინელი სახე გა-
ქუს, შენი სიტყუები ხომ უაჩესია . . . “

„ საქმე უფრო საშინელი იქნება! საქან—ალივ: მშგენ-

იქნა ჩემი სულთანგა! ეს დაისწავლე: ჩემი სულთა
ნეტა. . . . ეს ქონილის სიმეკაა, თუ, საქან--ალა
ი? . . . ჰო, ჰო, ჰო, მივხვდი. . . ტუტები საჭმელს
თხოულბენ! . . . ბთლოტრო სულნო ჭ ნადინო!
ცოტა მოათმინეთ, მე თქუჭნ გაგაძღობთ. ეი! მოიტა
ფინო, კიდევ ფინო, კიდევ სისხლი. . . . მე თქუჭნ
გეუბნებით!“

ამაღათი სიმთვწაღისაგან უგონოთ გადაქცა თავის
ქვეშაგებსე: ქათვი მოსდიოდა ზიზზე: საშინლათ იკუნჩხ
ხეოდა გვაში მისი; ბოღამდა წადაც გაუგონანს სსტუ
გებს. საქან--ალიმ ტანთ გახადა, დაწკინა ჭ დანაჩხ
ენი დამე უთაა ნახეკან ძმას, ტუუილათ იფიქრა ბეკნა ჭ
გეკ მიხვდა წასა ნიშნამდა ამაღათის სიტყვები.

თავი 12.

დილაზე აუჩის წინ, მოვიდა ატონადის დეუტონი კა
მიტანი ზოლოგონიკი გეწმეგსკიცი თან წაზოტით ჭ ახა
ლი ბძანების მისაღებათ. შედგომ სამსახურის ლაზარა
გისა, შეწუხებული სხით ჰსთქუა: „ზოლოგონიკო! თა
ნამდე ვან განგიცხადოთ ფინად საჭინო საქმე. გუშა
ნდეღს თქუჭნ ვესტოგონის, ჩემი წოტის ს:ლდათს,

ხამიტოვს, უუჩი უგდაა ამაღათს ზე იმის ძიძის ლაზარა-
კისათვს ბუინაყში. ყაზანელი თათარია ზე კარგა ესმის
აქაუჩი ლაზარაკ, რომ გოგოც ეს მოგახსენებს, ბერეჩი თუ
ჩმე აწმუნებდა მას, მითომ თქუშენ ზე შამხალი უზიჩე-
ბთ კატოლდაში გაგზავნას, ამაღათი თუჩმე ჭავრობდა,
იგინებოდა, ამბობდა, რომ იმან იცის ისი ყოველივე აგ-
ანის ხანიდან, ზე ღაიფიტა თუჩმე თქუშენს დაფუზახე-
თითონ კიდევ თუჩმე ანა ჭსჯელოდა გესტავოის ვერ გა-
ებუდა გამოცხადება, დაუწყო თუჩმე ჩხეკა ყოველს
იმის ნაბიჯს: გუშინ სადამოს, ასე ამბობს, ამაღათი ელ-
აზარაკებოდაო ვიდასაც შორიდან მოსულს კაცს; გამო-
საღების დროს უთხრა თუჩმე იმან: ხანს უთხარიო, რომ
ხვალ მანამ მოივლის ყველაფერი შესწულებული იქნებო,
თითონაც მოემზადოსო, მეც ძალე ვნახამო!,,

—,, სხუა ანაფეჩი, უფალო კაზიტანო?,, ჭკითხა ზოლკო-
ოვნიკმა.

,, სათქუელი აღარა ფეჩი, მაგნამ საფეჩებელი: ბევრი
მაქუეს. მე თითქმის ამ თათრებში დაგბედი, ზე დაგწ-
მუნდი, ზოლკოვნიკო, რომ დიდი უჭკუობაა მიენდოს კა-
ცი თვთ უკუთესსა ვისმე ამათგანსა. მასაც უნდა ეშინ-

ოდეს, ძმისა...
—

ეგ შუქისგან არის, კანკანო: კანმა გადასტა ესე
საუკუნოთ ღმ საშვილის შვილო სახმარებელათ ყოველს
ხალხში, განა უმეტეს ახლოს მესობელთ. ანანტისა,
მე ღმ ამაღათს გასაყოფი ანა გვაქუსნა; ამასთან იმის-
თჳს ანა დამიშავებინა, სიკეთის მეტი. სიკეთის მეტს
ანტანას ვაკეთებ. მაგაზე ნუ ჰქნუსან, კანკანო: მე და
წმუნებული ვარ გერტოვლის, ერთგულობაზე, თათრუ-
ლი ძალიან სუსტათ იტის. უთუოთ დამტენსამე მგზავს
სიტყუას შეუტდენია; ღმ რაჲ ერთხელ უფიქრია, დანა-
წინენი საბუთათ მიუღია. მე მითომ რა აგწეთი გამოჩე-
ნილი კაცია ვარ, რომ ხანებმა ღმ ბეგებმა ჩემს სიკუდილ-
ზე შვითქვან. მე ამაღათს კანგა ვაძნობ აჩქარებულია ძა-
ლიან, მაგრამ კეთილის გულისაა, ღმ ანტ შეუძლიან იანი
სათა დაჭყაროს მაგისთანა ბოლოტი განძნახა...
,, ან შესტდეთ, ზოლოკონიკო! ამაღათი მანტ კიდევ აზ-

იელია, ღმ ეს სიტყუა ატერტაგია. აქ ისე ან გახლამთ,
როგორც ჩუჭნში. აქ სიტყვა აზრსა ჰყარამს, ღმ სახე
სულსა. ზოგჯერ რომ შეხედოთ ერთს ვისმე იტყვათ ყო-
ვლის ფრთ უმანკოა, აბა საქმეში განხიჩკეთ: რა რიგათ

სამსუ იქნება ყოვლის სისამაგლით ზ სისხლის მამკელს
ობით! —

—, თქუცნ შეგიძლიანთ აგრე იფიქროთ, საყუარელო
კანატანო. გამოცდილებით. სულთან-ახმეტ-ხანის საქმემ,
ამალათის ბუნაყში, დაგახლომათ მეონია. — მე სწულს
ებით აწაფუნი ეჭვი ამალათის, ცუდ განძახვასე, ანა
მაქუსნა ზ წა სატებლობას შეეუწება რომ მე მამკლას.
ტუტუცია ზ ანა გიყა; ამასთან მზე ძალიან მადლას ზ მე
ცოცხალი ზ მთელი ვან. ჩემს გულისთანა მადლობას
გიცხადებ, კანატანო, მაგ მონაწილეობის მიღებაზე, გა
წნა ქოხოვ: ამალათზე ეჭვი ნუწა გექნებაწა, ზ წა ნა
ხამთ, რომოც ვაფასებ ძველს მეგობრობას, დანწმუ
ნდით, რომ უმეტეს დაგაფასებ ახალსაც. ამასთან უბა
ნეთ აყენას დაუწან! —

კანატანი ეჭვიანი თავის ქნევით გამოვიდა. ბანაბანი
დაჭკრეს ზ დაწყობილი ომის წესზე. ატრიადი დაიძნა
წასასვლელათ. გრილი დილა იყო ზ მოწმენდილი. მი
გრებილ მოგრებილი გზა იდო კავკასის მთების ძინს, ალ
აგ ტყიანი ანუ ძემვიანი. ნისლი კიდევ იყო დაბალთა
ადგილთა, ზ გეზხოვსვი წა ავიდა მადლს გოწასე. ყო

გელთვს იუუტებოდა, წათა დამტკებაწყო მშვენიერის
 დასახედავითა. მთიდან წა დაეშვებოდა დაწყობილი
 ჭაწი, თითქო კომლიან წყალში იქმოდენ, მგზავსთ ქა-
 წონის ჭაწისა, ზე ბოლოს ისე გწიალით გაბწყენდუ-
 ბოდენ შტაქნი ნისლიან დადოში; შემდევ ადმოინდიან
 თავნი, მხეუბი. იხდებოდან კაცნი, ავადიან მადალსა ნა
 გლეჯსა ზე ახლათ მიეფარინან ნისლსა მეორისა ხეობა
 სსსა.

ამაღათი მიდიოდა გაუვითლებული ზე დაფიქრებული,
 ზასტრეღნიგებს ზვოდის გვერდით თითქო ჭსურდა წომ
 ზაწაზანის ხმას დევეწუებინა მასში ხმა სვინიღისისა. ზო-
 ლკოვნეკმა დაუძახა თავისთან ზე ძალიან ალერსიანათ
 უთხრა: ,, ცოცა გაჯავრება შენთვის საჭიროა, ამაღათო:
 შენ ძალიან მოშეტებულათ დაუნევი მიდევნა დაჭიზს ჭსწ-
 აკლას. გახსომდეს, წომ ღვინო კარგი მოსამისხურეა,
 განა ცუდია ზატკონათ. მგონი, თავის ტვივილი ზე ზა-
 ფრა, წომეულიც ეტყობა შენს სახეს, უფრო იმოქმედებს
 შენზედ მინამ ეს სიტყუეჭი. ცუდა დამე გაგატანება,
 ამაღათ! :“

—,, ცუდა, ძალიან, ზოლკოვნიუო! დმერტმა ქნას წომ

ამისთანა უკანასკნელი ღამე იყო. . . საშინელი სიზა
ჩემი მეზმანა!“

„ოჰო, მეგობარო! ემანდა რა ანის მაჭმადის მცნების
გატეხა; მანთმადიდებულობითი სვინიდისი გტან ჯამა
და!“

—, კარგია, ვასაც სვინიდისი მანტო ღვინის ბძმალაა
შია.“

„ეკ სვინიდისზე ჰკიდა, საუჭაწელო? რადაც უბედ-
ურებაა ისიც იმათ წმუნებას ქუჭშუა როგორათაც თვთ
ჭკუა. ყოველ საუკუნეს, ყოველს ხალხს ჰქონდათ თა-
ვიანთი სვინიდისი ზე ხმა საუკუნოთ, უცვალეული ჭკუ-
მანტიებისა იკარგებოდა წინაშე ცრუ მოსახელესთან.
ასრე ყოფილა, ზე ასრე ანს მასაც გუშინ ვანზე რაცხა-
ვდა მამაკვდინებულ ცოდვით ხვალ იმაზე ილოცამს; რა-
საც სამართლიან ზე სახელოვანს უმახიან აქეთ, წყალს
იქეთ იმის სახწიობელასთან მიჰყავს.“

—, მე მეონი, რომ ფანისეულობა ზე ფალატი თავის
დღეში ანსად გეოილ მოქმედებათ ან შენაცხუდა.“

„მაგასაც ვერ გეტყვი, ჩუჭნ იმისთანა საუკუნეში ვა-
ნთ, სედაც მხოლოთ შებთხევას შეუძლიან განსჯა.“

მის აღსრულებისა, ხეწბი, კეთილი იყო თუ ბოროტი, სადაც კაცთ თვთ სვინიღისანათ ინოგონს თაგისთვს მადიან უსაუგედუწო კანონი: რომელ დანიშნულება განანათლებს დონის მიესათა.“

ამალათმა ფიქში განამეორე ესე სიტყუტში, ამისათვს რომ თითონაც აჭეშმაწიტებდა. თავის მოყვანულათობითი საწამლაგი ახლათ ეშლებოდა მას, ჭ სიტყუები გეწხოვსკის რომელსაც ფაწისეკულობაში წაცხაშდა, ესხამოდა მას, როგორათაც უწბო აღსა ზედა.

—, ფაწისეკულო!“ — ამბობდა ისი თაგისთვს, შენი ბოლო მოახლოებულა!“

ამ ამბავში გეწხოვსკი როგორათაც სხუტწმლი, აწაწაისმე ეჭვსა მქონე, მიდილოდა თვსა ჯადათისა თანა. ჭვა ვეწს აქეთ სოფლის კიექენთისა, მთიდან გამოჩნდა წინაშე მათსა კასპიის ზღვა, ჭ ფიქწნი გეწხოვსკისა ჭსაცურვიდა მათ ზედა, ვითაწცა უაწყატთ. საწკეუვ საუკუნისაგ!,, წაწმოსთქუა მან, ოცნებაში ჩავაწდნილმან. . . წატომ აწ მახაწებს, შენი სახე დღესა? როგორათაც უწინ, მზე გეთამაშება შენ; როგორც დუთის დიმილი, ჭ საწეცელი შენი ებრეუვ დიდ აწს ჭ გული შენი

ეგრევე დიდებულიად ჰსუნთქამს საუკუნოისა სიტოცხლი
თა, გაჩნა სიტოცხლე ეგე ანა ანს ამა ქუჭყენისა! დღე
ეს შენ მწუხარებითსა შანდოწსა გამგზავსებ: ანცა ნაფი,
ანცა ხომალდის იალქანი, ანა ჰსჩანს ნიშანი კაცობნი-
ობისა ცხოვრებისა. . . . ანა წაობას!!“

„ დიას ამაღათო! უთხრა მან: „ მომწუენდა მე თქუჭ-
ნი, თითქმის ყოველთჳს გამწურალი, ცარიული ზღვა,
თქუჭნი მხარე, სამსე სნეულებითა ზ ხალხითა, რომელა
ნიცა უცუდესნი აჩიან, მინამ ყოვლის ქუჭყენის სნეულ-
ესანი; მომწუენდა ომი უხედველთა მტერთა, თჳთ სა-
მსახურნი ცუდ საამხანაგო ხალხთან. ეს ანაფერი, რომ მე
საქმეს მიშლიდნენ მიფუჭებდენ, წასაც მე უბძანებდი. .
ცუდათ ასახელებდენ, თუ წასმე დავაზიარებდი მოქმედებ-
ას, ზ შეუწაცყოფდიან საქმესა ზედა ჩემგან გაცეთეუ-
ლსა საწმუნოებით, ზ ჭეშმარიტებით ვემსახურე ხეწი-
აჳს, უანგაწოთ მამულსა ზ აქაურს მხარეს; უანს უყავ
მე ნებითა ჩემითა გამოძიებულმან ყოვლისა სიტოცხლი-
სა საჭიროებასა, ყოველსა სიხარულსა საზოგადოებისა-
სა, სატან ჯველათ დავსდე გონება ჩემი ზ უბნაობისა,
უწიგნობით; გული ჩემი დავმანხე მარტოთ ყოფაში. უ“

ევანგელთო . . . ზ აზა ამისი ჟილდო წა იყო?
ოჰ, როდის მოვა წუთი იგი, როდესაც მოგვხვევი ჩემს
დანიშნულს, როდესაც მე დადალული სამსახურისგან,
დავისგურებ ჩნდილსა ქუცში მშობლიურისა ქონისა ოქროს
ოს ფეროვანს დნებნისა კლდესა ზედა . . . როდესაც,
მეუდრო მცხოვრები ზ ცკბილი მოსიყვარულე სახლობისა,
საშუალ ნათესავთა ზ კეთილთა გლეხთა ჩემთა მე-
შინება მე მხოლოდ სეგყვისა მოსაგლისათჳს, ბრძოლსა
მექნება გარეულთა ნადიროთა თანა ზინუტყვით ცაცებაზე!
ამ საათისათჳს გული დნება! ჩემი დათხოვნა ჟიბეში მა-
ქუნს, გადადგომატ ადოქმულია . . . ფრინველსავით გა-
ვფრინდებოდნი დანიშნულთან . . . ხუთ დღეს უკან უთ-
უთო მე ვიქნები გიორგევსკში, ზ მანც ასე მგონია თი-
თქო იუოს ქვაშა ლიკათისა, თითქო უნულთ ზღვა, თი-
თქო მთელი საუკუნე სამაჩისა გვაშორებს ჩუცნ! . . .
გეხსოვსკი დანუბდა; ლოყებზე ჩამოსდიოდა ცრემ-
ლები; ცხენმატ წა ჰგონოთა თავის უფალი სადაგე, სი-
ნულს მოუმატა, ზ ამ სახით იმან ზ ამალათმა წინ გაა-
სწრეს ატრიადს . . . თითქო თითონ, სვე აგდებდა ხე-
ლსა ავანაკისასა ზოლოვნიკს.

განა შეწყალება შევიდა სულსა, ატაცებულისასა,
დვინით ანთებულის ამაღათისა, გულის მგზავსთ მზისა
სხივისა, მიმდგანისა ხვრელსა ავაზავთასა. წა ნახა მან
მწუხარება ზე ცრემლი კაცისა, რომელსაც ჭკულობდა
მეგობრად აქამდის ამითი შედგა.

„ ანა.,, თავისთვს ჭიუქობდა:,, აქამდენ ვნ შეიძლება
ფანისეგლობა! . . . “

ამდროს ვერხოვსკა გამოვიდა ფიქრისგან, აიხუდა ზე
გუთნა ამაღათს:,, მოემზადე შენც ჩემთან წამოხვალ!,,
საუბედურო სიტყვები! ყოველი კეთილი, ყოველი კეთილი
შობილება, ახლათ შესული გულსა აზიელისასა, ერთს
წუთში იქმნა დანთქმული იმა სიტყვებით! წა იფიქრა და
ლატი მისი, დაკარგვა, ცეცხლის მდინარემ დაუარა მის
სხეულში,

„ თქუ მნთან? “ მიუგო მან ცუდის კაცინებ: თ. —

„ თქუ მნთან წესეთში? ოჰ, უსათუოთ, თქუ მნ წაბმ-
ნდებით! “

სიანჩხლით ატაცებულმა გაქუსლა ცხენი, წათა დრო
ქონიერ იარაღის მომზადებისა, ზე მსწრაფლათ მოზრუ-
ნდა ხოლოკოვნიკისკენ, ზე მკვირცხლათ დაუწყო განშე-

მომკენა ყოველს კამადაზე ცხენისა, სიანჩხლე ემატა
ბოდა. ეგონა მას უურებთან ქანის შწილი, უურებოდა:
მოჭკალ, მოჭკალ შენი მტერია! სულთანეტა გახსომდეს.
გადმაიგდო მხრიდგან ნაქები თოფი თვისი, ფეხზე შემო-
სო, ზე უვირილით გაქეხეულმა მიაჭენა სისხლის მწ-
უურვალე გამბედაობით დანიშნულს მსხუჭმწლსა ზე-
და.

ამა შემთხვევაში, გეზხოვსკი ანა მქონებული მცირედი-
საცა ეჭვისა, დამშვიდებული უცქერდა ამაღათის ჭკერ-
ბას, ეგონა, რომ აზიულს ჩუჭულებრივ ჯირითობდა.
ესროლე ამაღათ ბეგო ნიშანსა. დაუყვირა მან შინის
შინ მიმქროლს მკუთლესა თვისა.

—, მტრის გულს რომელი ნიშანი ჰსჯობია!,
მიუგო ამაღათ-ბეგმა, ზე მიაგდო ცხენი, ათ ნაბიჯზე ზე
დასხლიტა ჩახმახი! . . . გაჯანდა თოფი. . . ზე ჩუმათ,
ნელა ჩამოჯანდა უნაგირიდგან ზოლკოვნიკი, შეშინებუ-
ლმა ცხენმა მისმა დაიწყო ტერფთ ტემა აუშო ფაფარე
ზე მკუთლს წინ დადგა, ამაღათ ჩამოხტა ზე დაუდგე-
ბულმა კომლიან თოფსა ზედა, წამოენიე წუთი უუურა
სახესა მკუთლსისა, თითქო უნდოდა დემეტრიცებინა თა

ჯან თავისათვის, რომელ მას ანა ეშინოდა უძნავე შეხუ-
ჯვისა, გამქრალი თვალებისა, იმის უკუჴ ცივი სისხლი-
საგან! . . . ძნელი გამოსაცნობია, ძნელი შესაცუობია
წისასტა მასინ ჰგმნობდა იგი. საჭარ—აღიმ მოაჭუნა
საჩქაროთ ზ მიუანდა დანოქვილი ზოლოვნიკს. . . უუ-
ნი დაადო ტუჩსა მისა: ადაწა სუნთქამდა! გული უნა-
ხა; ადაწ უტემა!, , მომეჭდაწა!, , დაიძახა საჭარ—აღ-
იმ განწირულებით.

„ მომეჭდაწა? სწულებით გაცეებულა! ეგ უკეთუ-
ნი. . . შესწულდა ჩემი ბედნიერება!, , წამმოსთქუა
ამაღათმა თითქო გადვიძებულმა ძილისგან.

—, , შენთვის ბედნიერება! შენთვის, ძმის მეჭულელო! . .
თუ შეიქრები ბედნიერი, მასინ ქუჭყანა შენ თავს ილო-
ცამს ზ აწა ალღიასა! „

„ საჭარ—აღივ! კანგათ იცოდე, რომ შენ ჩემი მსა-
ჯული აწა ხარ!“ გაჭყვრებით უთხრა ამაღათმა, წა შე-
ჯდა ცხენზე. მომეე მე!“

—, , მარტო მოწანნიებამ გდიოს შენ, როგონათაც ჩე-
ილმა; ამას იქით შენი ამხანაგი ადაწა ვარ!“

გული მისი განიგმიწა—დწმით მოულოდინებულის სა

ყვედურებისა იმა ვატივისგან რომელთანაც იმავე სიყვებით
 იყო შეთქმული მეგობრობით, ამაღლათმა უნთიდა სო-
 ცუვაც, ვეღანა ჭსთქუა, უჩვენა განკვირვებულთ ნუქვე-
 თა ხეობა, ზ, წა ნახა მღევანი მოსდევდა,, ისანსაგით
 გასწია მთებისკენ.

ჯანში შეიქნა ცნეოვაც; წინ აჭიცილები ზე დონის
 უახახები თოფის ხმაზე სანქაროთ გაიჭიჩენ, განწა გუ-
 იანდა მივიდნენ: ვეღანცაწა იმისთანა ზოლოც საქმესდა
 უშველეს, ვეღანც მოსწვდნენ გაქცეულს შეჟულეს.
 ხუთი მინუტის შემდეგ, სისხლიან გვამს დაღაცით მკვლ-
 ანის ზოლოცონიკისას ეხვეოდენ განსა მწაჟალი საღდათი
 ზე ოფიცრები. მიუხდომლობა, უკმაყოფილება, შეწყალ-
 ება იყო გამოსატყული სახესა მათსა. თოფზე დაუდებ-
 ული, განწადნები ხმით ცინოდენ, ზე აწა მინ მოშინე
 ცრემლს აფრქევდენ სეტყვასაგით, ვაჟვაცს ზე საყვარე-
 ლს ნაჩაღნიგზე.

თავი 13.

სამი დღე ზე დამე თავ შეუფარებლათ ეთრეოდა ამ-
 ალათ დაღისტნის მთებში, რომოწათაც მუსულმანი, რუ-
 სებთან შენიგებულ სოფლებში, მისთანა ხაღსში, რომ-

მელთანჯს, ქუჩდღოზა, ცრცვა ზე გაქცევა — სახელოვანის, უშიშრათ იმაღუბოდა მდევარათაგან; გაჩნა სკინიდისსა ზე ცოდვასა თჳსა წაუვიდოდა? არც ჭკუა, არც გული, არც ამართლებენ სისხლის მდჭელობითისა საქმესა ზეა, ზე ჩამოვარდნილი ცხენით ვეწხოვსკის სახე, განუშოძრელავ უჩუჭნებდა ასე იფიქრე თვალებ დახუჭვის დროსაცა.

ესე უმეტეს აწუხებდა, აანჩხლებდა მას. რაჟი აზიოული ენთ გზის შესტდეზა მსწრაფლათ დაიწყებს ბოროტ მოქმედებასა. ხანის ადთქმა რომელ იგი ანა მისუდიყო იმასთან ვეწხოვსკი უთოოთ, მოაგონდა ვერც გაბედა ესე განძახვა ეოქუა თავის ნუქეზებისათჳს, რადგანაც არ იყო დანწმუნებული მათ გაბედეულებასედ, თითონ იფიქრს წასუღა მარტოთ, მარტომ, მთებთა ზე უდაბურთა ადგილთაშოძრის. უჩუ, ბნელი ღამე იყო, როდესაც ამაღათმა გაიანა ხეობა, ციხის უკან მდებარე. ნარცყალა, რომელიც მეჯად მსახურებდა დეზბენდს. დაქცეული ციხისკენ ავიდა იგი, რომელიც ადრეუკ სადმე ჰქნამდა კაჯკაზისა ზედაუდესა, ზე მიაზა ცხენი თჳსი მის კაჩის წინ, სანიდანაც ვეწხოვსკი აგვგვინებდა დეზბენდს, როდესაც ანტეული

ნის ზოწვირით ყოფილიყო. მხოლოდ იცოდა, სადაც
ჩინოვნებებს მანქანებზე, მიწაში რუსების სასაფლაო-
ზე ავიდა. გაჩნდა როგორ უნდა ეზოვნა ახალი საფლაო
გუბნოვსკისა ბნელა დამეში? ერთი მასკულაჟი ან იყო;
დრუბელი აწვა მთებს; ჩრდილოეთის ქანი, როგორათაც
დამის ფრინგული, აფრიალებდა ტყის ფრთებსავით; უნ-
ბურათ დაწნოდა ამაღათ საშუალ მკუდატთა სამყოფ-
ელთა, რომელთა განსუტნებასა ჭიქამდა შეწყვეტა.
უურს და უგდებდა! ესმოდა ზღვის დედა განგმელე-
ბული სლუშაი! უაწულთა, უვლიდა გაჩს ქალაქისა გა-
ლაგანსა, ზე იმავე დროს ისმოდა ტურათ ჩხავილი, ზოლ-
ოს შეერთდებოდნენ ქანისა ხმასთან ზე განქებოდნენ.
წამით უკან განსუტანება ამისი მგზავსი დამე ერთათ ზო-
ლოვნიკ გუბნოვსკისთან — ზე ეხლა სად არის იგი? ვინ
ჩააგდო იგი სამარეში? იმისი მკუქელი მოსულა ახალ
მკუქდაჩს მოსჭრას თავი, რომელიც აქამომდენ იყო მუ-
გობანი ამისა, შეუტაცუოს ნაშთი მისი; როგორათაც მკ-
უქდაჩთ მტარცვავი, მოვიდა წანსტაცოს საფლაოსა მუ-
თუნალებსა, იჩუბოს ტურებთან ნაწილზე,
„კატობნიობითო გმძნობავ!“ წამოსთქვა ამაღათმა,

მოიწმენდდა შუბლით ცივსა ოფლისა;,, წაფა გინდა იმ
გულისა, რომელმანცა განაგდო კაცობრიობა? იქით,
იქით! მე უნდა ვშიშობდე თავის წაწკვრეთასზე მკჷმდნისა,
რომელსაცა წაწუხობდე სიტუცხლე! ამას ამითი აწა და
აკლდებანა, ზე ჩემოვს ხანინაა! . . . მტკრო უგდნო
ბო!,, აკანკალეზულის ხელით გააკვებს ამაღათმა, მოუ
გინდა ფუტუროს ზე მით დაუწყო ახალს საფლავს მებნა.
ნაშაღმა შინამ ზე დიდმა ჯგანმა აჩვენა უკანასკნელი ბი
ნა ზოლგოვნიკისა. ამოაძრო ჯგანი ზე მით გადმოშალა
მინა, შეუფუდანი ახალი თადი ადვილათ გატეხა, ბოლ
ოს აგლიჯა კუბოს თავი, ფუტურო აწნიადდა, ზე სის
ხლ მოღუწყო ალი მისი აჩვენებდა სახანელთა სახეთა
საგანთასა. მკჷლელი დახნილი უტქერდა მიტკალეზულ
სა, გაუვითლებული უმეტეს განსვენებულისა, უტქერდა
თვალ მოუშოვებელ, დააგიწყდა წისთვრ მოვიდა აქა,
თავბრუ ესხმოდა დამნალი ხელისაგან, გული გადმოუბ
რუნდა, წა ნახა მატლები მწავლათ უმეტეს დახვეულნი,
რომელიცა ჭხინდენ ტანისაბოსიდგან შეშინებულნი ნა
თღისაგან, განწყობეს მოქმედება თვისი, ზე დაიწყეს ფუ
ფუნნი, შეიკრიბნენ, ერთი ერთმანეთსე მიიტყუნნენ. ბო

ლოს წამთენ ჯერმე მოუქნია ხან ჯალი, ზე ყოველთჳს შე
მკრთალი ხელი მასი აცდენდა. ანტა სისხლის ადება, ან
ტა თავის მოუჭანულება, ანტა სიუჭანული, ენთის სი
ტყუით, ადანტ ენთი გმძნობა ან აქესებდა ამისთანა
უსახელო საქმესე. თავი მიიღო იქით ზე როგორდაც
დაჯიწებაში წასულმა, დაუწყო ვერხოვსკის კისერში
ცემა. . . . მეექვსე დაკრძავს თავი მოშორდა გვამსა.
ზიხლოვებით ჩააგდო იგი მომზადებულს. შანკში, ზე ეს
შერბოდა საფლაგადან ამოსვლას, აქამომდე თავის თავს
ამაგნებდა; მაგრამ როდესაც საშინელის ხანით ება
ოცებოდა ამოხელას, როდესაც გრძალით ჩაიქცა ქუ
ში იფახთა ქუში მისთა, ზე იგი აგებულნი ქვიშით,
ხელ ახლათ დეცა მკუდანს ვერხოვსკის. გონება დეცა
ანტა რჯულს შეუწაცხმყოფსა; ეგონა, რომ ცეცხლი
მოეკიდა მას, თითქო ჯოჯობეთის სულნი, სიცილით
შერბენდენ განსა მასა. . . დიდის კერესით ზე წვალუ
ხით ამოვიდა მუწალის საფლაგიდგან, მოუხედავთ გა
ქცა. წა შეჯდა ცხენსა. გამათრახა ძლიერათ, ადანტ გა
ანდა ტყე, დრე, ზე ხევი, ზე როდესაც ტანისამოსსა მისა
გამოედვის ძეპვი, მკუდრის ხელათ ზგონებდა, ზე ყოვ

ული შინალი ფოთოლთა, ზე ჩხავილი ტუჩათა ხმით
ჯეღელ მოკლულის მეგობრისა.—

სადაც ამალათმა გაიანა, ყველგან ხედავდა გროგას
თაწდოს, აკუშინელებს ზე ავარელებს, მოსულთ ჩაჩრე-
ლებს ზე ჩუმათ ამკლებთ რუსებთან შერიგებულ თათრუ-
ბის სოფლების ხალხს, ყველანი დანიშნულს ადაგს მია-
სჯელას ეშუებოდნენ, ახლოს სამდგურისა, ვაწნა ბუ-
გები, უზღენები ზე თავადები ხუნზახში იყნებოდნენ წა-
თა ჩრევა ეკითხნათ სულთან-ახმეტ-ხანისათჳს, რომლის
დაბარებით გროვდებოდნენ ზე წინამძღომელობითა ხან-
ისათა.

თაწდოს, კარგი დროც იყო, შუნი გაღვიწილი, თი-
ვა დადგომული, რუსებიც, წა მძევლები აკრიფეს; უფრო-
წელათ საზამთრო ბინებზე იყვნენ დაფანტულნი, გაისმა
ხმა მთაში გუჩხოვსკის სიკუდილისა ზე ძალიან გაამაყუ-
დნენ მთის ხალხნი. მხარულათ იყნებოდნენ ყოველგნით;
ყოველთჳს ისმოდა მათი სიმდეკა მომავალს ომებზე, წა
შოგრობაზე. ხოლო რომლისა გულისათჳსაც უნდა ებ-
ოლათ მათ, იგი მიდიოდა მათ შორის, ისრე როგორა-
თაც გაგანდნილი ზე შეეცოდე, დაშმადავი სახისა მზისა

წინ, ანა გამბედავი ზიკდაზიკი შეხედვისა. ყოველივე, წაიცა მოახდინა, ყოველივე, წაიცა ნახა მან, ესლა ეს-
მუცნებოდა მას სიზრმათ. . . ვეკა ჰხედამდა რომ ეჭვ-
ად მიუღო იგი, ზე ვეცტ იჯერებდა, მესამე დღეს სადა-
მოხე მივიდა ხუნზახში. მწწოლარე მოუთმენლობისა-
გან, ჩამოხტა ნაწბენი დადალული ცხენისგან, ზე საწყ-
ვეტებოდა ჩამოხსნა უხედური ზარკი იგი, წინა ოთახ-
ებში, სავსე იყო მეომრებით. ჯაჭვ ჩაცმულნი ხალხი
დადიოდნენ, ანუ იწვნენ ხალიჩებზე, ჩუჩიულით ლაზა-
რაკობდნენ. . . ზე შეწუხებულის სახეთა მათგან, ჰსინდა,
რომელ ხუნზახში ცუდი წამ ამბავი მომხდარა. ნუქები
აქეთ იქით დაწბოდნენ საჩქაროთ, ზე აწაგან ან იკითხა,
აწაგინ შეუძლვა ამაღათს, აწაგინდა დასდია მას. ხანის
საწოლის კანებთან, იჯდა სუწხანი-ხან-ჭენკა, ესე იგი,
უკანონო შვილი სულთან-ახმეგ-ხანისა, ზე მწაწეთ ჰსტ-
იროდა. ,, წა ამბავია? ,, შეშინებულმა ამაღათმა ჰკითხ-
ხა. ,, შენ უმაწვილობასაც ნამტიწაღვევი აწავის უნახევ-
ხან, ზე ახლა ჰსტირი? . . . ,,
სუწხანიმ ხმა გაუცრებელივ კანებისკენ აჩუჭინა ზე ამაღათი
-რე მიმხედენი მიხეჩისა შევიდა კანებში. გულის გას-

აკლუჯი სანახავი წარმოუდგა მიმსჯელების თვალებს. ოთახის საშუალო, ღოშაკზე, იწვა ხანი, მსწრაფლის ავანტყოფობისაგან სახე შეშლილი უკუჭ ქქებოდა უკანასკნელი სიტოცხლე თვალთა მისთაგან. გული მაღლად უტემა ზე შედგომ მძიმეთ ეშუჭბოდა; საშინელსა სიტოცხით აქშენდა. მარჯვები ხელისა ეჭიმებოდა ზე მალე იკანგებოდა; უკანასკნელი სიტოცხლის ბძოლასი იყო. . . სიტოცხლის მშვილდი გამწუდანიყო, გაწნა ჩაღხნი ცრიალებდენ დაუწყობნივ, ერთი ერთმანეთისა მოხვედრებოთა. ცოლი ზე ქალი მისი დაჩოქილნი საჩეტელსა წინ, სტროდნენ; უფროსი შვილი მისი ნუცალო, უთქმელ განწირულებაში მყოფი, ფეხზე იდგა, წამოენიძე დედანი. ზე ნუქები მოშოწებით სტროდნენ. ამა ყოვლისა მნახავი, ამაღათ არ გაოცდა ჭკუას ვერ მივიდა, ყოველთვს მის ერთითა ფიქრითა მოცული. გამბედავისა ბიჭითა მივიდა ხანთან ზე მაღლათ უთხნა მას: „მშვიდობა თქუჭნი ნახვა, ხანო! ფეშქაშა მოგიტანე იმისთანა, რომლისაგანაც მკუდრები ადსდგებიან. ქოწილი მოამხაადე: ესეც სულთანეკას ყალიბი! აი გერხოვსკის თავი!“ ამ სიტყუასზე გააგონა იგი ხანის ფეხით.

ნატონობმა ხმამ ცოცხას ხნობით გამოადგოდა, სულს
თან-ახმეც-ხანი უკანასკნელის ძილისაგან: ძლივს წვალ-
ებით წამოჯდა, წათა გეუშინჯა თუბქუცუძე მწილამ
დაუაწა ყოველსა მის სხეულს, როდესაც დაინახა მან
მკუდრის თავი.,, თავისი გული შეჭამოს მან, რომელიც
ამისთანა საშინელ ძღვენს თავაზობს მამაკუდავს!.. ძლი-
ვს გასაგონის ხმით წაწმოსთქუა მან.,, მე უნდა შეუწ-
იგდე მტრებს, ზე აწა. . . , ახ, ვიწვი! წყალი მომცით,
წყალი. . . ცხელი ნავთი რაზე დამალევენეთ? ამაღათ!
გწევვლი მე შენ! . . . ,, — ძალის დაცანებაში დაკარგა
უკანასკნელი წინწკალი ხანის სიტოცხლისა, გაწდაიქცა
უსულოდ ბალიშებსა ზედა.

ხანის ცოლი უკმაყოფილებით უყურობდა გასისხლი-
ანებულს, უდროვლათ ამაღათის თუშქაშს; მაგრამ რა ნა-
ხა, რომ ამან მოუჩქაწა სიკუდილი ქმნისა მისისა, მთუ-
ლი მწუხარება მისი გადავიდა სიანჩხლეში.,, ჯოჯოხე-
თის ელჩო!,, ემანდა შენი საქმე? თუ შენ აწა ყოფი-
ლიყავ, ჩემი ქმარი აწ აშლიდა წესების წინააღმდეგეთ
ავარელებს, ზე ეხლა მოელი წიფელი იფდებოდა თავის
სახლში; შენი გულისათვის დადიოდა უხდენებში, სადა

ატ. გადავანდა კლდიდან ზე ქუჩაშაგებათ ჩავანდა. — ზე
შენ სისხლის მსმელო, დამშვიდებისა ზე კაი სიტყვების
მაგიერ, წათა ლოცვითა ზე მოწყალებითა შეგუწიგებო-
ნა ალღახთან, მოუტანე, ლოგონათაც კაცის ხონცის
მჭამელს, მკუდრის თაგი, ზე მეწე ვისი თაგი? შენი (კუ-)
თილის მყოფისა, შიგნველისა ზე შეგობნისა!.,

—, კვ ხანის ნება იყო!., მიუგო მწუხანებით ამაღლა
თმა.

„ მკუდაწხე ნუღანას ამბობ, ნუ სკრი იმის სახსენებ-
ელს მომეცებულის სისხლით!., წადმოსტქუა ხანშამ.
საკმაო ან იყო, ლომ დაღაცით მოკალ კაცი, ახლას იმის
თაგი მოიტანე მისთვის, ლომ ჩემი ქალი ითხოვო მამის
სიკუდილის საწეცელსა წინ ზე შენ გეგონა მიიფუდე
ჟილდოს კაცთაგან, ლოდესაც ფუთისაგან ხან შეჩუჭ-
ნებუდი? უდმერთოვ, უსულოვ! ვიუცამ სათლავთა მამა
მანათა ზე ხმალო ზედა შვილთა ჩემისათა, ლომელ შენ
ანოდეს ან გაგხადო ჩემ სიმეთ, ნაცნობათ, სტუმრათ!
დაიკანგე სახლისა ჩემისაგან, მუხანათო! შვილები მყა-
ვს, ლომელნიც იქნება გოცნით დაჭხოცო, ქალი ლომელ-
ნიც იქნება მოსჯადლო, მოსწამლო შენის გველუჩის შე-

ხედავით. წადი მთებში ეთიწე, ასწავლე ვეფხვებს ერთ-
მანეთის უღეცა, ზ სტატე მგელთა მძოგნი. წადი, ზ
იტოდე, წომეულ კაწები ჩემის სახლისა ან განეღება ძი-
ის მკჷლელისათჳს!,,

ამალათ იდგა, თითქო მებისაგან კაწეტიანებული.
წასატ ჩუმათ სვინიდისი თჳსი ეუბნებოდა მას, ასრე უე-
ცნათ უთხრეს, ასე მოულოდინებულათ, ასრე სასტიკათ!
ან იტოდა საით მიეხედნა. იქ ვეწხოვსკის თაჳი ილო გა
მამტუნებელის სისხლით შესვრილი, იქით ჰსჩნდა საყუ-
ედუწიანი შუბლი ხანისა დაბეჭდილი ტანჯვის სიკჷდ-
ილითა, იქით დახვდიან გაანჩხლებული თვალნი ხანის
ცოლისა. . . მხოლოთ მტინალე თვალნი სულთანეტა-
სი, ეგონა მას, წომეულ მოკითხვისა მასკჷლაგებს ისწ-
ოდენ მისკენ წვიმიან დღუბელთა შიშის. იმისაკენ გაჰ
ბედა კადეტ მისვლა ზ წენაწა უთხნა: ეი სულთანეტაჲ!
ეს შენი გულისათჳს მოვახდინე, წისთჳსდა მკანდამ
შენ. . . თუ ბედისაგან აწის: აგრე იყოს! ერთი მხო-
ლოთ ეს მითხნა: შენც შემოდულე? შენც გეჭაგრები?..)

ნაცნობი სასურველი ხმა მოხჷდა გულისა ქალისასა.
სულთანეტამ, ცრემლით გაბწყინებული თვალნი აახუნა,

მწუხარებით სავსე; გაჩნდა წახა და საშინელი, სისხლით
შედებილი სახე ამაღათისა, ისევე ხელეხი მიიფარა. თი-
თით აჩუჭნა მას მკრედანი მამა, ვეწხოვსვის თავი, და
წეშინებდა მას:

„ მშვიდობით, ამაღათო! ვწუხარ შენთვის, გაჩნდა შე-
ნი ცოდობა და შემიძლიან! და ეს სიტყუებში წაწმოს-
თქუა, გულ შერიყნილი დეცა მამისა გვამსა.

ბუნებითა სიამაყე და სისხლი ერთიან გუნენ გულსა
ამაღათისასა, და სული მისი ადენტო სიანჩხლით.

„ ეს ანის ჩემი მიღება აქა!“ მსთქუა მან, და შეჭხედა
ოქთავ ქალთ საუგედ უჩიანათ! ასრე ასრულებენ აქ ად-
თქმასა თვისსა? მოხარული ვარ, რომ ახლა ამეხილა თუ-
აღები, ძალიან შემტდანი ვიყავ, რომ დესაც მე გაფასებ-
დი ბუნტულ ოცნებან ქალის სიყვარულს, მომეტეებულათ
მომთმინო, და ვისმე უნდა ბებნისა ბოღვს, ვხედავ,
რომელ სულთან-ახმეტ-ხანთან განჭქა აქა მატვი და სტ-
უმანთ მიღება.

ამაყის სახით გამოვიდა. ამხარტაგულათ ატქედე-
ბოდა ყველას უხდენებს, ხან ჯალზე ხელ დადებულთ,
თნთქო ყველას საომრათ ითხოვდა. ყველანი გზას ამღ-

გვინ, უფრო მგონი წათა ახლო ან შეხუბიუნენ, მის
ნამ მატვიის ცქმისათვს; აწაუნ ხმა ან გასცა, ანცაწა
ანიშნა. ეზოში გამოვიდა, დაუძახა თავის ნუქებს, ჩუ-
მათ შეჯდა ცხენზე, ზე ნელის ნაბიჯით გაიწა ცაწიელ
ხუნზახის ქუჩებში.

გზიდან, უკანასკრელათ შეიოჭხედა ხანის სახლსა,
შავათ მადლა ჭსჩანდა სიბნელეში, როდესაც ჩუქურთმიანი
გარები ნათლათ ბრწყინამდა სინათლისაგან. სისხლით
ემსო გული, თავის შეუვარებითი სიწცხვილი ჭკლამდა
მას, ხოლო უბნალო ბოლოცებამ, ზე სიუვარულმა, ამას
იქით უიედლობა განმსჭვალა დაკოდვალება მისი. შეწუ-
ხებით, გაჯავრებით გამოსაღმებისა თვალთა შეხედა
გარემსა რომელშიაც იზოუნა ზე დაკარგა ყოველი ქუჭ-
ურნიუნი სიხარულებანი.,, შენცა, შენცა, სულთანეტავ!,
გვდარ შეიქლო მეტის თქმა. ცუვიისა მეზავსი მთა აწვა
გულსა მისსა; სვინიდისი უკუჭ ჭსტანჯამდა მას; წაწსუ-
ლი აშინებდა მას, მოძავალი ათწითლებდა. . . . სად
შეაფარებს დაფარებულსა უკუჭ თავსა თავისა? რომელ
მიწა მიადებს მუნანათისა ძვლებსა? აწა სიუწარულზე,
აწა მეგობრობაზე, აწა ბედნიერებაზე იქნება შეიდეგ ამ-

ისა შრომა მისი, გაწნა თავის შეფარებაზე, ცუდს ცხოვრებაზე. ერთ ლუკმა ჰურზე. . . . ამაღლათ უნდოდა, ეტყინა; თვალები ეწოდა: . . . ზე როგორათა ც მდიდარი ცეცხლსა შინა მეოფი, გული მისი ითხოვდა, ერთსა წვეთსა, ერთსა ცრემლსა წათა მოეკლა საშინელი მწუხრვალებსა. . . ცდილობდა ტინილს, მაგწამ ცუდილათ. განგება ან ამღევს ამა ნეტარებას ბოროტის მოქმედთ.

სად დაიკარგა გეზოვარის შექმნილი? სადა ჰყოწა მდა ზე სად ატარებდა თავის უბედურს ცხოვრებას? ჭეშმარიტებით აწაგინ იცოდა. დადისტანში ჭოწათ ამბობდენ, მითომ ის იმაღლებოდა ჩანებებისა ზე ყოისუელეში. მითომ სილამაზე დაეკარგა როგორათა ც სიმთელე, ზე ასე გაშინჯე ვაჟკაცობაც; გაწნა დაჭეშმარიტებით აწაგინ იცოდა? თანდათან მივანდა ხმა ამაღლათზე, თუმა ცა ბოროტ მოქმედებითა დალატი მისგან კიდევ ახალია რუსთ ზე მუსულმანთ ხსოვასში, დადისტანში მცხოვრებულთასა; აქამომდენ სახელსა მისა აწაგინ იცუვის უსაუგოდურთ.

თავი 14.

ანაჲ, ესე საჭურჭელთ საღაწო მთიულთა ხალხისა, ასე ბაზანი, სადაცა იყიდებოდა ცრემლი ზე ოფლი ზე სისხლი ქრისტიანთა ცუჭებით, ესე ცეცხლის მოძვირებელი წამდაუწუმ კავკასიისა, ანაჲ, გეუბნებით, 1828 წელში იყო შემოტყუებულ რუსეთის ჯარითა ზღვით ზემელთ სადამდინაც მიუდგებოდა ნავი, უკუც იყო მისული ახლოს კლდისა საიდანაც იქცეოდნენ ზღვის ნაპირის სიმაგრენი. ხმელზე მყოფი ჯარი უკუც გავიდა წყალს ვაღმა, რომელიცა ერთგის შავს ზღვას ჩრდილოეთის მხარეს, ანაჲს გალაგანთან ზე იქ უგლის განს მთელს ქალაქს, რომელიცა იფანტება ზე ადგენს ჭანჭანობიანთა ალაგთა. ყოველ დამე კეთდებოდა ახალი საფრები ახლო ზე ახლო ქალაქის გალაგანთან. შინაგანი სახლები უკუც იწოდა ბომბის ცეცხლითა განეკედელი იქცეოდა ზარბაზნის ცუვიისაგან; განნა ოსმალის განაიზონი, მთის ხალხის მოძეგებით, იბძოდა გულგანთ, გახედვით გამოდიოდნენ ციხიდან, ზე ყოველს შეთვლასზე, წათა მოუცათ ციხე ზარბაზნის სწოლა იყო მასუხათ. მუცადნე აწუხებდა რუსის ჯარს, ყაზანთოს ცხენოსანი ზე ქუჭვითი მსროლელები აბაზელები, შაჰსუდისა, ნატუ

დაიტყვისა, ზ სხუათა საშინელთა მთიულთა შავის ზღუ-
სა მცხოვრებთა, რომელნიცა შეიკრებენ მგზავსთ ცუ-
ჭათა, საშოვნელათ დაკლისა ზ სისხლისა, იმათ სახით
წდაზიწით საჭინო იყო ეგრეთვე საფრები, ზ ეს ორ
ნაიწი მოქმედება, ძნელი იყო უაღაგო ალაგს ზ მისთა
ნა ჭანჭრობიანსა ზღებეწობასა შორის, მეტადვე ორ
წიგათ ცეცხლში ყოფილსა, ქალაქის მხრიდან ზაწბაზნს
ისა ზ ცუის მხრიდან თოფისა, ესე ყოველივე აგებულა
და ქალაქისა ადებასა.

ბოლოს, ადების წინ ანაზისა, წუსებმა იზოვნეს სას
მხრეთ—ადმოსავლეთისაკენ ხმელი ალაგი სადაცა გააგე-
თეს ზაწბაზნის დასაწყობი საფაწი. საშინელი იყო მოს-
ქმედება მისი. იქიდან დააყენეს ყოველი მოქმედება იმა-
თი თოფხანისა, ზაწბაზნის ცუვიები, წა მოხვდიან ქუ-
იტვიწისა. საცმელსა, უღვასავით განათდიან ზ შედგომ,
შავს კომლიან მტვერში, აისწოლიან ნატყენი დანგრეუ-
ლის ქუ წბისასა კედელი იფხვრებოდა, იქცუოდა, გაწნა
სამაგწითა ზ სისქითა თუსითა დიდხან წინაუდგებოდა
დამატვეულსა თუჯისა ძალასა, ზ ამისა გამო იეწიშის
მიტანა ჯგწ აწ იქნებოდა.

სწოლისაგან, გაცხელეულის ზაწბაზნებისა, დიდხანს სწოლით დაჯალუღთ არტილლეკებისათჳს, საჭირო იყო შესგენება. ნელნელა მოსწყდა სწოლა ყოველს ბატონიებს, ზღვის ზე ხმელისა მხარეთაჲკერ. სქელნი დნა უბელნი კომლისა მაცუწამდენ ხმელით ზე იფინეოდენ ზვირთა ზედა ზღვისასა, რომელნიცა ხან ჰვანამდენ, ხან აჩენდენ ხელ ახლათ. ხომალდთა მოწყობრობასა.

ხომალდით ხანდისხან გამოჴანდებოდა ციხის ზაწბაზნის კომლი, ზე შემდეგ ხმისა მისისა, რომელსაცა ამაღევდენ ბანს შოწს მთანი, ეგზეთეჲ რამთენიმე თოფის ცევიცა ზუსუნებდენ ალაგ-ალაგ. . . აი სულ გაჩუმადენ გაწეჲმო, სულ მიიმაღნენ ანაზასა შინა; ადაწც ეწთი ჩაღმა ბურჯთა შოწის, ადაწც ეწთი ოთხ კუთხიანი შტიკა ადაწა ჩნდა საფრებში. მხოლოთ ოსმალთ ბაიწასები ციხეზე, წესების დროებეი ხომალდზე ამაყათ ფრიალებდენ ჰეკში, აწა შეჯალუღნი მცირედისაცა კომლითა; მხოლოთ მაღალი ხმა მუყუნთა ისმოდა შოწს, რომელიცა მუსულმანთ უწოდებდა შუადღის ლოცვისათჳს.

ამდროს, გაცხილის კედლიდან, სწორეთ წესის

ზანაზანთ სათოფის შიდაშიჩ ჩამოემო, ანუ; უფრო კა-
დგია ვოქჟა, ჩამოგორდა ეწთი ცხენოსანი თეთის ცხ-
ენზე მჭდომი, რომელიცა ეჭინათ თოკებით, გადმოხ-
ცა ნახევარ ავსებულს თხილზე, ზე რომგანათაც ისანი
ეცა მანცხნივ ბატანისა, გადაფრინდა საფრებზე, უკან
მისსა მსხდომთ ნამინაწევ სადღათებზე, რომელნიცა
ანა მოელოდნენ ამ მგზავს საქმესა, თუმცა დაადევნეს
თოფები, განნა აჩქარებულმა მათმა სწოლამ ანა ავრო-
ნა, ზე უგნებელი მოეფანა ტყესა. ცხენოსანს ვერ მოა-
სწრეს თვალთ გეეშინ ჯათ, ანამცთუ გამოსდგომიუვნენ;
ყველანი გაკვირვებისა ზე გაჯავრებისაგან ოხნამდენ, ზე
მაღე დაავაწუდათ იმ ვაჟკაცის ანგანში, და ტრეოგა
გაიგონეს, რომელიცა მოხდა იმ ჟამში ციხიდან ატეხი-
ლის სწოლისა გამო, წათა მით დეეფანათ ზე დრო ქქო-
ნიუო გამბედავს ამბის წამდებს, მთაში ასვლისა.

სადამო ხანზე, ბრემ-ბატანია, მოუწუვეტლათ მქუბ-
ანემ, თითქმის ადასწულა მოქმედება თვისი დაქცევითა:
გადაქცეული კედელი ხიდსავით გაიდო შემომდგანი ჯან-
ისათვის, რომელნიცა მოუთმენდისა გულოვნობითა ემზა-
დებოდნენ იეწიშას მიტანას,

ამდროს უეცრათ მოულოდინებელმა ჩერქეზების და
ცუმა, რომელთაც გვეწვივა ყაჩაღები ზე ცუბი, იმა
უღებულ ქმნა წათა ზიზის ზირ გამბედაობის თაგ ვამო-
მეტებულის მთიულებისაგან ზაწბაზანის მოზრუნება მე
ხისა მგზავსი!,, ალლა ილალლა?,, ხმა მოსცეს მათ ან-
აზის გალაგნიდან. ზაწბაზანთა ზე თოფთა ჭეჭვა ერთი
ოწათ მოკმატა მუნით, გაწნა წყის კანტეჩმა შეაყუ-
ნა, აწია, გაფანტა დასტა ცხენოსანთა ზე ქუჭითი ჩეჩ-
ქეზებისა, უკუ მ მომხადებულნი ხმალდახმალ ზაწბაზნე-
ბში დაწვეასათჳს, ზე იგინი მუქაწისა ყვირილითა;,, გი-
აუწ, გიაურლან!,, უცნუნ უკან, დამტევებულნი დაჯალ-
ულთა. ერთს წუთში მინდოწი მინიფიან იმით მკუდრე-
ბით, დაჭრილებით, რომელნიცა ზოზფგით ცდილობდენ
თაჳის მოწინასა, ზე ხელ ასლათ ცუვიით ზე კანტეჩით
შეუწიგრილნი წაიქციან, ამასთან ზაწბაზნის ცუფია ჭისე-
ხდა ცუესა, ზე გრანატები, წა ვასკდინ მუნ, თაგდე-
ბოდა ყლეტა.

იმაგ თაგვიდან დაწეებულნი, ვიდრე სულ აჯანჯინ და
წინ მტეწთაგანი ასლოს, გასაგვიწველებათ დანახეს წი
ნაშე მათსა ერთი მოსული ჩერქეზი, თუთწ ცხენზე მჯ-

დომი, რომელსაც ხან იქით ზ ხან აქეთ ნელის ბიჭით
დაჭყვანდა ცხენი, ზაწბაზნების საფარ წინ. უგელამ იცა-
ნეს, იმ ცხენოსანში, რომელიცა შუადღისას გადმოხტა
თხრილზე, უთუოთ იმისთვის, წათა შეგონებინა ჩეჩქუ
ზებრისათვის წუსებზე უკანდინ დაცემა, რომელსა დრო-
საც ციხის კანებიდანაც მოეშველებოდენ ზ ვერ მოუს-
დათ, წუწუნით ზ ზუსუნით ხტოდენ გაწეშემო მისსა
კანტეჩები. ცხენი იწევდა, გაწნა თვით ციხის სისხლით
იუწებოდა ზაწბაზნებისაკენ, რომლისა წინ დავადოდა
ისწე თითქო იგინი უგავილებს აუწოდენ. ანტელეჩისცა
ები გაჯავრებით თითს იკვრეტდენ, წა ხედანდენ იმისთა
ანა თავ გასულს დაუსჯელათ; ერთი ერთმანეთზე გად-
იოდა ზაწბაზანი, ანგრევდენ ცასა ზ ქუჭყანასა, გაწნა
იგი წიებოდა შეუხებულ ვითაცა შელიცვილი.,, ცუვია
იმას!.. უთხრა თოფრის უმაწვილმა ანტელეჩისცმა, ახა-
ლმა კოწმუსიდამ გამოსულმა, რომელიცა უგელაზე მე-
ცათ ჯავრობდა მოუხვედრებლობაზე.,, ჩემ თავს ჩავდებ
ზაწბაზნის ცუვიათ, ასე მინდა იმ თავ მომწონეს სიკუდ-
ილი. კანტეჩით არ ვაწვა ერთზე სწოლას;— კანტეჩით-არ
იქნება; ცუვია იზოგნის დამნაშავეს!.. ამ ლაზარაკში ზუწდის

უჭერდა ზე იღებდა ღიაშეცხვის ნიშანში, წა სწორეთ ის
ნგაწიშა, რომ იმ დროს მოკადოდა ცხენოსანი დანიშნ-
ულს ალაგს, დადგა ზაწბახნის კუდთან ზე მოუყიდა! ეს
როლე!“

წამთენსამე წუთს კომლის სიბნელები დაჭყაწა ზატა-
წაა. . . გადიყაწა. . . შეშინებული ცხენი სიწბილით
მათიკეკდა გასისხლიანებული ტანს ზედ მჯდომისასა,
რომელსაც აკუანდაში გასჭედოდა ფეხი.

„ მოახვედრე, მოჭკად! „ დაუძახეს უოკელის მხრიდან,
ზე ყმაწვილმა ანტელეუკისტმა მდუთის მოუვარეულობით
მოიხადა ქუდი ზინჯვანე გამოისახა, ზე გახანებული
სახით გადახტა ზატაწიადგან დასაჭეკათ ნაშოგრობის
დაკლისა მალე დაიჭიწა სადაგით ცხენი, რომელიც ცალ
მხანე დაკიდებული ათიკეკდა მტკეწში ჩეკქებს ზე ტრია-
ალეუდა ერთ ალაგს. უბედურისათჳს შიგ მხანში მოეწ-
ევატა მკლავი, გაწნა კიდევ სუნთქამდა, კიდევ კვანსო-
და ზე ფოწთხამდა. შეეწაღა ყმაწვილს აჭიციკწს: სა-
ლდათებს დაუძახა ზე გადაატანა ტრანშიში, (საფან-
ში,) მასთანვე გაგზავნა ექამზე ზე მანამ იჭეკაწა ან
უხვეს თვალი ან მოაშოწა.

სადამოხე, წა მიწუნანდა ყოველივე, ანტელერისტი
იქდა თავის ნახევარ მკუქდარ ცუვესთან, მოხაწილგო-
ბით სჩხნეკდა ფანის სინათლებზე. გველებრივი კუნალი
მწუხანებისა, ჩანეცხილ ცნემლთაგან ლოყებზე, ღრმა
ნაკვეცი შუბლისა, ანა ღრმთაგან დაჭრელებული, გა-
წნა ვნებათაგან, ზე სისხლათ დაჩნეული ნაკაწნი, უხ-
უნდა მშვენიერსა მინის სახესა, რომელზედაცა გამოი-
ხატებოდა რომელიღაც ტან ჯვითი ტვირთულება, წადა-
აც უსაშინელ სიკუქდილასა. . . . ან იქნებოდა რომელ
ანტელერისტი ან შეძწუნებულიყო. ცუვემ ამოიოხნა
მძიმეთ, ზე ძლივს აიღო შუბლამდენ ხელი, გადინა და-
მძიმეული ქეთუთოები, წადაც გაუგებელი სიტყუშვი
წაიბუტბუტა თავისთვს. . . , სისხლი, , სთქუა მან, წა
გაშინ ჯა ხელი თვსი. . . , სულ სისხლია!, , ჩისთვს ჩა
მაცუვეს იმისი სისხლიანი ზეწანგი? . . . უიმისოთაც სი-
სხლში ვცუწამ. . . წატომ ან ვინჩხოზი მამი? . . .

დღეს წა ცივათ ანის ის ქალი! . . . ერთი ღრ-
იყო, მწვაბდა მე. . . ეხლა უარესსა! ქუტუნანაში სუ-
ლი მიგუბეგოდა. . . საუღაგში ასე ცივა! . . . საშ-
ინელი ყოფიდა სიკუქდილი! . . . მე სულელი! ჩისთვს

ვერე და სიკუდილს. . . ზატაკა კიდევ მატოცხლეთ, ენ
თა დღე, თუნდა ენთი საათი! . . . ,,

„ რა? რა! სხუა ჩისთვის ჩაგვალ სამაწეში? მეუბნები
შენ. . . ახა შენა სცადე როგორია მუნ ყოფნა! შეიცა
ვე, როგორია სიკუდილი! . . . “ ვრუნჩხვითმა მოძკაა
ობამ განწყვეტინა ბოღვა; გამოუთქმელი საშინელი გვ
ნესა გამოხდა ცანჯულისა, ზე მიეცა შევდომილებითსა
დავიწყესა შინა, რომელშიაც მხოლოდ სულიდა ცო
ცხალ იყო, რათა ცანჯულიყო.

ანტელერისცს შეეზადა, თავი აუღო უბედურს, ში
ნის სახეზე ცივა წყალი შეასხა ზე სხინტით დაუწყო სა
ფეთქლების ზედა რათა მოეყვანა გმნობსა.

წინაა აახუნა თვალნი, რამცენ ჯერმე თავი ვაიქნა,
თითქო მით უნდოდა მოეშორებინა თვალთაგან ბინდი,
ზე გაშტეკებულათ დაატქედა ანტელერისცის სახეს,
რომელსაცა ყვითლათ უჩენდა სამთლის შუქზე. უცა
რათ, საშინელას ყვირილით, თითქო ჯადო ქაწობის ძა
ლით წამოჰდა ავანცყოფი; საწოლსა ზედა. . . . თმა
გეჰერავით აუდგა, ენთან სხეული ციებინსავით აუთა
რთოდდა, ხელი ეპედა, თითქო უნდოდა მოეშორებინა

წადაც. . . , ადუწქელი შიში გამოიხატა სახეს მის
სა. . . , შერი გვანი?..

დაიუვირა ბოლოს ზე ჰკითხა ანტელეჩისც. ვინ ხარ,
სამაჩიდან მოსული ხარ?..

—, მე ვეწხოვსკი ვარ! მიუგო ემაწვილმა ანტელეჩის
ცმა. ესე იყო სწორეთ გულში მისახვედრი ტყუილსავით:
სისხლის მიწოდით ძანდვი გაუწუდა დაჭრილი მკლავი
სა ზე შესვეულიდან გამოხეთქა სისხლმა! . . . კიდევ წა
მტენიმე გათქოლდა, წამთენიმე იხრიალა-ზე ცივმა სი
გჷდილისა ხელმა განაქრო ტყვისა გულში უკანასკნელი
სურთქუა, დაუტევა შუბლსა ზედა მისსა ბეჭედი უკანა-
სკნელი მწუხანებისა, რომელიცა ნელ ნელა წამდენსავე
წლის შეკრებილი მონანიება მოგროვდებოდა ერთს უე-
ცაწს წუთში გადავიდა, რომელიცა სული, წა ჰსწუდება
გვანსა, გმბნობს ერთიან წაწსულსა შეცოდებასა, ზე ში-
შსა მომავლისასა. საშინელი სანახავი იყო შებღალული
სახე მკჷდრისა.

„ უთუოთ დიდი შემცოდე უნდა ყოფილიყო! „ ჩუმათ
უთხრა ვეწხოვსკის გვერდით მდგომ ღენაწლის ბერე-
ვონიკს.

— „ დიდი ავაზაკი! “ მიუგო ხერეულობა.

„ შე მგონი ეგ რუსებიდან იყო გამოქცეული. შე მთავარი უფრო აწავინ მინახამს, რომ აგრე წმინდათ ელანაწაკროს რუსული როგორც ეს ცუგე. აბა ერთი მაგის იაწაღა მაჩვენე! გეწას ვიზონით ნიშანს? ამას რომ ამბობდა, ამოაძრო მკუდრის ხან ჯალი ზე რა დაუწყო ფანის სიანლოვეს შინ ჯგა, გააწინა ზე გადასთაგმნა ამის შედეგი ნაწევი!

„ წინაწ იყავ შეუწაცყოფისთვის—ხოლო ჩქარ სისხლიასათვის? “

„ ჭსწორეთ ავაზაკის კანონია! “ ჭსთქუა ვეწხოვსკიმ. „ საბწალო ჩემო მძავ ვესტაჭივ! შენც შეაქმენ მსხუჭმწაღი ამა მგზავსი უწმუნოებისა! “ კეთილი ჭაბუკის თვალნი აიშლო ცრემლით. . . .

— „ აი მგონი, მკუდრის სახელი “ მიუგო ხერეულობა:

„ ჭსწეწია ამაღათ—ბეგ! ,,

დასასრული.

(*) ანეს ეწოდა, აწდა ცისკანი,
 ღაიმატებს, მთა ვაკე ბანი,
 იკუწის ველსა, ადგია დანი,
 აწი წა მესმის, მოლექსეთ ჯანი,

შეფრთხანთ გეტრფი, ჩემო ცისკანო,
 სულ-წასულობით, შენდა სულ მნთები,
 აცისკლოვანე, სახე ნაწნაწო,
 ნისლოვან დღენი, ბოტცური ჭ მთუბი,

სამღწითო ნათელნი შენნი დაბწნილნი,
 განგებისაგან, შანაგანდედით,
 ჩვილ-სხვი შუქითა, გადდმოდენილნი,
 ბნელშიდ მდუმართა, ადადგენს მკუჭდრეთით,

(*) შეტეკბუწდში ქსუწდათ გამოტემა ქანთუღს ენასა
 ზედა ჟუწნაღისა. რომღისათვსცა უნდა ეწოდებინათ
 ანე.—

შენ გილოდინებს, ტაძარშიდ მდჟღელი,
 ზესთ-ადგატებით, გონჯათ ზე-მჟეობი,
 ზ ბიწიერთა, გმძნობათა მკჟელი,
 ზაწსა ჰსტემს ბნელსა, ნათლისა მკობი,

შენებნ უმანკოდ, ზ განწმედლიად,
 შენებნ სულ-მცინედ, მზის წინ მოწბედად,
 ხმა მისი ლოცვის, შენებნ ღენილად,
 თჟალ შეუდგამ აწს, მრუმისგან ზჟეკეცად,

ამისთჟს გეცხოვი, ჩემო ცისკარო,
 სულ წასულობით, შენდა სულ-მნთები,
 აცისკროვანე, სახე ნაწნაწო,
 ნასლოვან დღენი, ბოწტჟი მთები,

